

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Första kammaren.

Nr 8.

Fredagen den 14 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 81, angående tillfällig höjning av postavgifterna m. m.

Justerades protokollen för den 8, 11 och 12 innevarande månad.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial:

nr 6, i anledning av olika meningar mellan kamrarna, till vilket utskott Kungl. Maj:ts proposition nr 7 med förslag till lag om lindring i de mindre bemedlades kostnader för sinnessjukvård m. m. bör hänvisas;

nr 7, i anledning av andra kammarens remiss av motion nr 298, av herr Ericson i Funäsdalen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 7 med förslag till lag om lindring i de mindre bemedlades kostnader för sinnessjukvården m. m.; och

nr 8, i anledning av andra kammarens remiss av motionerna nr 320, av herr Persson i Fritorp, och nr 323, av herr Norman m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 39 med förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag beträffande statsunderstöd åt den svenska manskörsången.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 4 och 5, statsutskottets utlåtande nr 10, bevillningsutskottets betänkanden nr 4—8, bankoutskottets memorial och utlåtanden nr 3—7 samt första lagutskottets utlåtanden nr 1—3.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 81, angående tillfällig höjning av postavgifterna m. m.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,10 e. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna.*

Lördagen den 15 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs och lades till handlingarna konstitutionsutskottets memorial nr 6, i anledning av olika meningar mellan kamrarna, till vilket utskott Kungl. Maj:ts proposition nr 7 med förslag till lag om lindring i de mindre bemedlades kostnader för sinnessjukvård m. m. bör hänvisas.

Om återlämnande från konstitutionsutskottet av en dit remitterad motion.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 7, i anledning av andra kammarens remiss av motion nr 298 av herr Ericson i Funäsdalen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 7 med förslag till lag om lindring i de mindre bemedlades kostnader för sinnessjukvården m. m.

Detta memorial hade följande lydelse:

»Till konstitutionsutskottet har andra kammaren hänvisat en därstädes av herr Ericson i Funäsdalen väckt motion, nr 298, vari föreslås, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag till lag om lindring i de mindre bemedlades kostnader för sinnessjukvård, att staten i största möjliga utsträckning åtager sig dessa kostnader.

Enär det i motionen väckta förslaget avser ändring i förslag till lag, vilket enligt utskottets beslut skall hänvisas till lagutskott, för anlätas utskottet att till andra kammaren återlämna ifrågavarande motion, vilket utskottet får för riksdagen anmäla.»

Herr vice talman: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte förklara den i detta memorial nämnda motionen nr 298 vara av beskaffenhet att böra behandlas av lagutskott.

Efter härmed slutad överläggning lades nu föredragna memorial till handlingarna med förklarande att ifrågavarande motion borde överlämnas till behandling av lagutskott.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 8, i anledning av andra kammarens remiss av motionerna nr 320 av herr Persson i Fritorp och nr 323 av herr Norman m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 39 med förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.

Om återlämnande från konstitutionsutskottet av två dit remitterade motioner.

Förevarande memorial lydde sålunda:

»Till konstitutionsutskottet har andra kammaren hänvisat en av herr Persson i Fritorp väckt motion, nr 320, vari hemställes, att riksdagen måtte besluta vissa ändringar i Kungl. Maj:ts proposition, nr 39, samt en av herr Norman m. fl. väckt motion, nr 323, vari hemställes, att riksdagen ville besluta sådan ändring i det i kungl. propositionen nr 39 förelagda lagförslaget att någon utökning av kommunernas utgifter för barnmorskornas avlöning icke behöver förekomma.

Enär de i motionerna väckta förslagen avse ändring i förslag till lag, vilket enligt utskottets uppfattning icke faller inom omfånget för konstitutionsutskottets i § 38 riksdagsordningen utstakade verksamhet och därför återlämnats till kamrarna, föranlättes utskottet att till andra kammaren återlämna ifrågavarande motioner, vilket utskottet får för riksdagen anmäla.»

Herr vice talmannen: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte förklara här nämnda i andra kammaren väckta motionerna nr 320 och 323 vara av beskaffenhet att böra behandlas av lagutskott.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, lades nu föredragna memorial till handlingarna med förklarande att ifrågavarande motioner borde överlämnas till behandling av lagutskott.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 4, i anledning av kamrarnas remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 39 med förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 39, med förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.

I föreliggande memorial hade utskottet anmält, att då det i propositionen framlagda lagförslaget enligt utskottets mening icke föle inom omfånget för konstitutionsutskottets i § 38 riksdagsordningen utstakade verksamhet, utskottet föranlättes att till kamrarna återlämna ifrågavarande proposition.

Om återlämnande från konstitutionsutskottet av en kungl. proposition.

Herr vice talmannen: Herr talman! Jag hemställer, att

Om återlämnande från konstitutionsutskottet av en dit remitterad kungl. proposition. kammaren måtte besluta att remittera ifrågavarande kungl. proposition nr 39 för behandling av lagutskott.

Efter härmed slutad överläggning beslöt kammaren hänvisa ifrågavarande proposition till behandling av lagutskott.

(Forts.)

Om återlämnande från konstitutionsutskottet av en dit remitterad motion. Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 5, i anledning av första kammarens remiss av motion nr 133 av herr Kaijser i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.

Detta memorial lydde sålunda:

»Till konstitutionsutskottet har första kammaren hänvisat en därstädes av herr Kaijser väckt motion, nr 133, vari föreslås, att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts förslag till anställande av distriktsbarnmorskor m. m. med ändring av vissa §§ i detsamma.

Enär det i motionen väckta förslaget avser ändring i förslag till lag, vilket enligt utskottets uppfattning icke faller inom omfånget för konstitutionsutskottets i § 38 riksdagsordningen utstakade verksamhet och därför återlämnats till kamrarna, föranlåtes utskottet att till första kammaren återlämna ifrågavarande motion, vilket utskottet får för riksdagen anmäla.»

Herr vice talman: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta att remittera herr Kaijsers här ifrågavarande motion till lagutskott.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter ifrågavarande motion hänvisades till behandling av lagutskott.

Lönreglering för vissa kvinnliga biträden.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om reglering av vissa inom statsförvaltningen anställda kvinnliga biträdens avlöningsförmåner m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

Uti den till riksdagen avlätna, den 9 januari 1919 dagtecknade propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t med åberopande av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag under rubrik »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» (punkt 2) föreslagit riksdagen

dels bestämma avlöningarna vid de inom statsförvaltningen med undantag av kommunikationsverken samt postsparbanken nu befintliga ordinarie kvinnliga biträdesbefattningarna — däri inbegripet jämväl de biträdesbefattningar, som för närvarande kunde innehavas även av män — från och med år 1920 i enlighet med vad föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkt;

dels besluta de ändringar i vederbörande ämbetsverks och myn-

digheters stater, som härav betingades och ej i annat sammanhang föresloges;

dels besluta att, beträffande Karolinska mediko-kirurgiska institutets stat, för kvinnligt tekniskt biträde vid serafimerlasarettets kliniska laboratorium skulle, i stället för nuvarande föreskrift om minskning av avlöningen vid åtnjutande av fri bostad och bränsle, från och med år 1920 gälla; att därest bostad med bränsle, eventuellt med bränsle och elektriskt ljus, anvisades dylikt biträde i sådan egenskap, av lönen skulle avstås för bostad med bränsle 300 kronor för år samt för lyse 25 kronor om året; att i fall biträde åtnjöte enbart bostad eller bostad med värme men icke i övrigt erforderligt bränsle, ävensom då bostadsförmån vore av sådan beskaffenhet, att den icke kunde anses hava förut sagda värde, det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att efter omständigheterna bestämma det lägre löneavdrag, som för dylik förmån skulle äga rum; att förmån av lyse innebure allenast rätt till en årlig maximiförbrukning av elektrisk ström intill 100 kw-timmar; samt att biträde skulle själv bekosta armatur och lampor;

dels förklara, att för åtnjutande av avlöningsförmånerna enligt de förändrade staterna skulle, där ej annorlunda för särskilda verk och myndigheter vore eller bleve stadgat, gälla de av departementschefen tillstyrkta allmänna villkor och bestämmelser;

dels föreskriva att, i förekommande fall då personligt avlöningstillägg utöver nuvarande slutavlöning i graden kunde hava efter riksdagens hörande medgivits biträde, såsom villkor för tillträandet av de nya avlöningsförmånerna skulle iakttagas, att avlöningstillägg, som nyss sagts, om det uppginge till högst skillnaden mellan biträdets nuvarande och från och med år 1920 gällande slutavlöning i graden, indroges och, om det överstege skillnadsbeloppet, förminskades med motsvarande belopp;

dels ock förklara att de förutvarande innehavare av nu ifrågasvarande befattningar, vilka icke före den 1 december 1919 anmälde, att de ville övergå till den förändrade avlöningsstaten samt underkasta sig de för åtnjutande av avlöning enligt densamma stadgade villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle bibehållas vid dem enligt dittills gällande ordinarie stat tillkommande avlöningsförmåner ävensom, i den mån ej annat föranleddes av bestämmelserna i lagen angående civila tjänstnehavares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem.

Vidare hade uti en inom första kammaren av herr *A. Modig* väckt motion, nr 104, hemställts, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts ovanberörda proposition med den ändring, att ålderstilläggen för de i propositionen åsyftade befattningshavarna utfölle efter respektive 3, 6 och 9 år, dock endast såvitt anginge andra befattningshavare än dem som lydde under jordbruksdepartementet, eller beträffande vilkas avlöningsförmåner bankoutskottet hade att yttra sig.

Lönereglering
för vissa
kvinnliga
biträden.
(Forts.)

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Modigs ovanberörda motion måtte

a) bestämma avlöningarna vid de hos ämbetsverk och myndigheter, uppförda under andra—åttonde huvudtitlarna, med undantag av postsparbanken nu befintliga ordinarie kvinnliga biträdesbefattningarna — däri inbegripet jämväl de biträdesbefattningar, som för närvarande kunde innehavas även av män — från och med år 1920 till följande belopp, nämligen:

i Stockholm:

för biträde av första graden 1,600 kronor, därav 1,100 kronor lön, 300 kronor tjänstgöringspenningar och 200 kronor ortstillägg, vartill kunde efter respektive 5, 10 och 15 år komma tre ålderstillägg, vart och ett å 200 kronor; skolande av varje ålderstillägg 100 kronor tillhöra lön och 100 kronor tjänstgöringspenningar;

för biträde av andra graden, undantagandes skrivbiträde vid Stockholms hospital, 2,000 kronor, därav 1,300 kronor lön, 500 kronor tjänstgöringspenningar och 200 kronor ortstillägg, vartill kunde efter respektive 5, 10 och 15 år komma tre ålderstillägg, vart och ett å 200 kronor; skolande av varje ålderstillägg 100 kronor tillhöra lön och 100 kronor tjänstgöringspenningar;

för skrivbiträde vid Stockholms hospital 1,800 kronor, därav 1,300 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunde efter respektive 5, 10 och 15 år komma tre ålderstillägg, vart och ett å 200 kronor; skolande av varje ålderstillägg 100 kronor tillhöra lön och 100 kronor tjänstgöringspenningar;

för biträde av tredje graden, undantagandes kassörska vid Stockholms hospital, 2,400 kronor, därav 1,500 kronor lön, 700 kronor tjänstgöringspenningar och 200 kronor ortstillägg, vartill kunde efter respektive 5, 10 och 15 år komma tre ålderstillägg, vart och ett å 200 kronor; skolande av varje ålderstillägg 100 kronor tillhöra lön och 100 kronor tjänstgöringspenningar;

för kassörska vid Stockholms hospital 2,200 kronor, därav 1,500 kronor lön och 700 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunde efter respektive 5, 10 och 15 år komma tre ålderstillägg, vart och ett å 200 kronor; skolande av varje ålderstillägg 100 kronor tillhöra lön och 100 kronor tjänstgöringspenningar;

i landsorten:

för biträde av första graden, med undantag av biträden vid länsstyrelserna i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, 1,400 kronor, därav 1,100 kronor lön och 300 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunde efter respektive 5, 10 och 15 år komma tre ålderstillägg, vart och ett å 200 kronor; skolande av varje ålderstillägg 100 kronor tillhöra lön och 100 kronor tjänstgöringspenningar;

för biträde av första graden vid länsstyrelserna i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län 1,500 kronor,

därav 1,100 kronor lön, 300 kronor tjänstgöringspenningar och 100 kronor ortstillägg, vartill kunde efter respektive 5, 10 och 15 år komma tre ålderstillägg, vart och ett å 200 kronor; skolande av varje ålderstillägg 100 kronor tillhöra lön och 100 kronor tjänstgöringspenningar;

*Lönereglering
för vissa
kvinnliga
biträden.
(Forts.)*

för biträde av andra graden (vartill även skulle räknas skrivbiträden och bokhållare av andra [lägre] grad vid hospital och asyler) 1,800 kronor, därav 1,300 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunde efter respektive 5, 10 och 15 år komma tre ålderstillägg, vart och ett å 200 kronor; skolande av varje ålderstillägg 100 kronor tillhöra lön och 100 kronor tjänstgöringspenningar;

för biträde av tredje graden (vartill även skulle räknas kassörskor vid hospital och asyler) 2,200 kronor, därav 1 500 kronor lön och 700 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunde efter respektive 5, 10 och 15 år komma tre ålderstillägg, vart och ett å 200 kronor; skolande av varje ålderstillägg 100 kronor tillhöra lön och 100 kronor tjänstgöringspenningar.

b) förklara, att för åtnjutande av avlöningsförmånerna enligt de förändrade staterna skulle, där ej annorlunda för särskilda verk och myndigheter vore eller bleve stadgat, gälla följande allmänna villkor och bestämmelser:

att, då vid uppförande i stat av sådan befattning till innehavare av densamma befordrades person, som omedelbart före sin befordran inom vederbörande verk utfört samma arbete som det till befattningen hörande mot fast arvode under föregående år till belopp, överstigande vad enligt staten skulle utgå till befattningens innehavare, verket skulle äga bereda fyllnad i avlöningen för dess uppbringande till nämnda arvodes belopp; dock att biträdet genom dyl'k avlöningsfyllnad ej finge i något fall tillgodoföras avlöning till högre belopp än som motsvarade beloppet av den med befattningen i fråga förenade slutavlöningen, tjänstgöringspenningar och ortstillägg däri inräknade;

att för biträde av första och andra graderna arbetstiden å tjänsterummet skulle, i den mån ej undantag kunde anses böra stadgas eller för särskilda fall efter prövning medgivas, vara sex timmar varje söckendag, men i verk, där nämnda arbetstid vore för tjänstemännen betsämd till sju timmar, denna tid, samt att i förstnämnda fall biträdet skulle vara pliktigt att vid särskilda tillfällen, när arbetets behöriga gång det krävde, kvarstanna i arbetet å tjänsterummet intill ytterligare en timme;

att biträde av tredje graden skulle i den mån ej undantag kunde anses böra stadgas eller för särskilda fall efter prövning medgivas, vara å tjänsterummet tillstädes minst sex timmar varje söckendag;

att biträde, där ej annat vore stadgat i vederbörande avlöningsstat, finge åtnjuta semester under en månad om året, när sådant kunde ske utan hinder för göromålets behöriga gång;

att där biträde med avlöning efter lägre grad befordrades till biträdesbefattning, för vilken avlöning utginge efter närmast högre

Lönereglering
för vissa
kvinnliga
biträden.
(Forts.)

grad, biträde, som redan intjänat sista ålderstillägget i den lägre graden, vore berättigat att omedelbart komma i åtnjutande av första ålderstillägget i den högre graden; skolande, därest biträde vid befordran till närmast högre grad icke erhöle högre avlöning än den biträdet uppburit i den lägre graden, för avlöningsförhöjning i den högre graden tillgodoräknas biträdet den tid, dock högst fem år, varunder biträdet innehafvade befattningen i den lägre graden, efter det biträdet i sistnämnda befattning senast kommit i åtnjutande av ålders-tillägg;

att, där inom ett verk vore anställda biträden av flera grader, biträde av lägre grad skulle vid sjukdomsförfall, eller när det erfordrades för beredande av semester, vara skyldigt att, om det förordnades såsom biträde av högre grad hos verket, bestrida befattningen som sådant, dock ej längre än sammanlagt tre månader under ett och samma kalenderår; ägande sålunda förordnat biträde av lägre grad att därunder åtnjuta, om förordnandet erfordrades i följd av sjukdomsförfall, utöver egen avlöning skillnaden mellan lägsta tjänstgöringspenningarna för, å ena sidan, den högre befattning, som uppehölles, och, å andra sidan, den vikarierandes egen befattning, men, då förordnandet erfordrades för beredande av semester, allenast den biträdet eljest tillkommande avlöning;

att gift kvinna finge till biträdesbefattning befordras allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt fall lämnat medgivande;

att, där kvinnlig innehavare av biträdesbefattning inginge äktenskap, hon icke skulle vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke vederbörande överordnade myndighet med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande funne det nödigt;

att biträdesbefattning skulle av vederbörande verk tillsättas medelst konstitutorial efter befattningens ledigförklarande genom kungörelse;

att rörande tillsättningen i övrigt, kompetensfordringar, ordningen för meddelande av tjänstledighet och avsked samt för åtal och disciplinär bestraffning och dylikt skulle gälla de närmare stadganden, som kunde vara eller varda av Kungl. Maj:t bestämda; samt

att eljest de för vederbörande verk stadgade villkor och bestämmelser för avlöningsförmånernas åtnjutande skulle i tillämpliga delar lända till efterrättelse, i den mån de icke stode i strid mot vad förut i förenämnda avseenden blivit föreskrivet; skolande för biträdes tillträde till tredje ålderstillägget gälla enahanda villkor, som för vederbörande verk voro stadgade för tillträde till redan medgivna sådana avlöningsförhöjningar;

c) föreskriva, att, i förekommande fall då personligt avlöningstillägg utöver nuvarande slutavlöning i graden kunde hava efter riksdagens hörande medgivits biträde, såsom villkor för tillträdet av de nya avlöningsförmånerna skulle iakttagas, att avlöningstillägg, som nyss sagts, om det uppginge till högst skillnaden mellan biträdets nuvarande och från och med år 1920 gällande slutavlöning i

graden, indroges och, om det överstege skillnadsbeloppet, förminska med motsvarande belopp;

d) förklara, att de förutvarande innehavare av nu ifrågavarande befattningar, vilka icke före den 1 december 1919 anmälde, att de ville övergå till den förändrade avlöningsstaten samt underkasta sig de för åtnjutande av avlöning enligt densamma stadgade villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle bibehållas vid dem enligt dittills gällande ordinarie stat tillkommande avlöningsförmåner ävensom, i den mån ej annat föranleddes av bestämmelserna i lagen angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem.

Reservation hade anförts av herrar *S. H. Kvarnzelius, C. G. Ekman, J. L. Widell, F. Berglund, J. Jönsson* i Revinge, *C. R. Jansson* i Falun och *J. Nilsson* i Malmö, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr Modigs ovanberörda motion, måtte

a) bestämma — — — nämligen

i Stockholm:

för biträde av första graden — — — respektive 3, 6 och 9 år
— — — tjänstgöringspenningar;

för biträde av andra graden — — — respektive 3, 6 och 9 år
— — — tjänstgöringspenningar;

för skrivbiträde vid Stockholms hospital — — — respektive 3,
6 och 9 år — — — tjänstgöringspenningar;

för biträde av tredje graden — — — respektive 3, 6 och 9 år
— — — tjänstgöringspenningar;

för kassörska vid Stockholms hospital — — — respektive 3, 6
och 9 år — — — tjänstgöringspenningar;

i landsorten:

för biträde av första graden — — — respektive 3, 6 och 9 år
— — — tjänstgöringspenningar;

för biträde av första graden vid länsstyrelserna i Västernorrlands,
Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län — — — respektive
3, 6 och 9 år — — — tjänstgöringspenningar;

för biträde av andra graden — — — respektive 3, 6 och 9 år
— — — tjänstgöringspenningar;

för biträde av tredje graden — — — respektive 3, 6 och 9 år
— — — tjänstgöringspenningar.

b) förklara — — — bestämmelser:

att då — — — behöriga gång;

att, där biträde — — — den tid, dock högst tre år — — — ålderstillägg;

att där inom — — — avlöningsförhöjningar.

c) — — —

d) — — —

*Lönereglering
för vissa
kvinnliga
biträden.
(Forts.)*

Lönereglering
för vissa
kvinnliga
biträden.
(Forts.)

Herr Modig: Herr talman! Då jag i en motion i anledning av Kungl. Maj:ts nu till behandling föreliggande proposition gjort framställning om att tiden för ålderstilläggens utgående borde ändras, så att vederbörande komme i åtnjutande av dem efter resp. 3, 6 och 9 år i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 5, 10 och 15 år, anhåller jag att i ärendet få yttra några ord.

Utskottet har ansett sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag oförändrat och har funnit sig icke kunna tillstyrka min motion med hänsyn till de svårigheter, som skulle bli en konsekvens av ett bifall till motionen. Detta skäl för avstyrkande förefaller mig emellertid icke hållbart, då på grund av redan förut av riksdagen fattade beslut konsekvensen i stället bort bliva, att dessa kvinnliga biträden finge sina ålderstillägg i enlighet med vad jag föreslagit. På sidan 12 i den kungl. propositionen yttrar nämligen löneregleringskommittén följande angående detta spörsmål: »För närvarande utgå ålderstilläggen till kvinnliga biträden, liksom till tjänstemän inom de centrala verken med avlöning enligt de s. k. normalgraderna, efter femårsperioder. Så var ock förut förhållandet beträffande ålderstilläggen för ovannämnda vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare; för dessa har emellertid 1918 års riksdag godtagit en avlöningsgrund, som innebär, att ålderstilläggen, liksom hittills i regel inom kommunikationsverken och postsparbanken, skola utgå efter treårsperioder.» Under sådana förhållanden vore det väl riktigt att följa sistnämnda norm även i fortsättningen. Då man därtill i denna tid särskilt strävar efter att göra rättvisa åt alla, förefaller det mig, som om dessa kvinnliga biträden med fullt fog borde kunna påräkna att erhålla den av mig föreslagna förmånen. Icke mindre än 7 av statsutskottets ärade ledamöter hava också i en reservation yrkat på bifall till Kungl. Maj:ts proposition med den ändring i fråga om ålderstilläggen, som jag i min motion föreslagit, och ber jag, herr talman, att med stöd av det nu anförda få hemställa om bifall till denna reservation.

Herr Strömberg: Herr greve och talman! Den ärade motionären, som i sin motion icke anført några som helst skäl för det av honom gjorda yrkandet, utan endast att det syntes lämpligt, att ålderstilläggen beviljades efter 3, 6 och 9 år, såsom redan gäller beträffande en del andra grupper av befattningshavare, har nyss yttrat, att han icke anser det av utskottet åberopade skälet för bibehållandet av 5-års intervallerna vara vidare hållbart. Utskottet har varnat för att ett beslut om treårsperioder för dessa skrivbiträden skulle medföra vissa konsekvenser, men gent emot utskottet åberopar nu motionären, att under senare år treårsintervaller införts vid kommunikationsverken och i postsparbanken. I det hänseendet ber jag emellertid få säga honom, att jämförelsen med dessa verk, kommunikationsverken och postsparbanken, icke alls är riktig. I kommunikationsverken och jämväl i postsparbanken äro dessa ålderstillägg, eller, såsom man där kallar dem, arvodesförhöjningar, genomförda icke blott för de lägre tjänst innehavarna och med dem likställda, utan för alla tjänstemän, av såväl högre som lägre grad. Nämnda arvodesförhöjningar sluta där icke

med tre, såsom här i frågasättes, utan i vissa fall äro de flera. I kommunikationsverken finns det för vissa befattningshavare både fyra och fem sådana där intervaller, och tilläggsbeloppen, som det rör sig om för de olika intervallerna, äro icke alltid sinsemellan lika stora och ej heller jämförliga med dem, som här föreslås, utan helt olika, liksom grundlönerna i nämnda verk icke heller äro jämförliga med grundlönerna enligt detta betänkande. I de ifrågavarande verken utgå nämligen grundlönerna för befattningshavare av motsvarande art som här med belopp, som i vissa fall äro lägre än här föreslås, och i andra fall betydligt högre. Intervallernas tilläggsbelopp äro för somliga av de nämnda verkens befattningshavare 75 kronor, och graderna bliva då 75, 150 och 225 kronor, för andra befattningshavare åter äro de 150, 200 och 300 kronor o. s. v. Ett helt annat system, än som här föreslås till tillämpning, föreligger med andra ord i dessa verk.

Att utskottet här talat om konsekvenser, beror naturligtvis på att man måste taga hänsyn till de statstjänstemän i övrigt, vilka dessa biträden stå närmast, nämligen de manliga tjänstemän, som stå över dessa biträden och för vilka ålderstillägg nu utgå med femåriga intervaller.

Jämförelsen med vad som gjorts sista året, vid 1918 års lönerogering, är icke heller fullt slående. Ty visserligen bestämdes då treårsintervaller för militärer, viss hospitalspersonal och vaktmästare. Men, vad de förstnämnda båda grupperna beträffar, äro de i avseende å såväl tjänstetid som tjänstgöringsförhållanden helt olika ställda än nu ifrågavarande personal, och vad angår vaktmästarna, ansågos dessa jämförliga med kommunikationsverkens. För åter en annan stor grupp, nämligen elementarlärare, folkskollärare och folkskollärarinnor samt småskollärarinnor, fastställdes däremot femårsintervaller eller ålderstillägg efter 5, 10 och 15 år.

Om man nu skulle genomföra förslaget så, som reservanterna yrka, har man att motse krav på liknande förmåner från alla statens ämbetsverk och andra grupper av befattningshavare. Men om den frågan skall tagas upp, är en framtidsangelägenhet, och upptages den, bör den behandlas och avgöras för alla befattningshavare på en gång och i ett sammanhang. Och man bör icke genom att nu vidtaga en som det synes obetydlig förändring i vad som nu gäller binda sig, så att man, när de andra fordringarna framställas, icke har fria händer. Ett bifall till reservationen nu skulle utan tvivel åberopas och betraktas såsom prejudikat för då blivande beslut.

Jag vill också påpeka, att utom de vittgående konsekvenser, som reservanternas förslag skulle ha med sig i fråga om kostnaden, om förslaget skulle genomföras för ett stort antal befattningshavare, det också skulle hava den följd, att de lönetillskott, som av Kungl. Maj:t föreslogos att utgå med 400 kronor för varje skrivbiträde av ifrågavarande slag och som även motionären förklarar sig anse »vara lämpliga och väl avvägda», genom denna förkortning av intervallerna för ålderstilläggen komme att för de flesta av dessa biträden genast ökas med 50 procent. De, som varit anställda allenast tre år, komma genast i åtnjutande av ett ålderstillägg, de, som varit det i sex år, få ytter-

*Lönerogering
för vissa
kvinnlige
biträden.
(Forts.)*

Lönereglering
för vissa
kvinnliga
biträden.
(Forts.)

ligare ett o. s. v. På det sättet inträder i mycket stor omfattning förhöjning i arvodena, och det tillägg, som Kungl. Maj:t avsåg att giva, kommer genom denna anordning att för varje sådan befattningshavare ökas till 600 kronor.

Med hänsyn alltså till konsekvenserna av ett bifall till reservationen samt då vidare såväl löneregleringskommittén som Kungl. Maj:t föreslagit femårsintervaller och sådana i allmänhet äro genomförda i ämbetsverken, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Widell: Herr greve och talman, mina herrar! Den ärade representanten på upplandsbänken som nyss här förde utskottets talan, förklarade, att den av motionären uppdragna jämförelsen mellan kvinnliga biträden vid kommunikationsverken och sådana biträden i de centrala ämbetsverken icke skulle vara hållbar, särskilt därför, att förhållandena i kommunikationsverken beträffande avlöning äro helt olika motsvarande förhållanden i de centrala ämbetsverken. Jag vill då erinra om — något som den ärade talaren också antydde — att treårsintervaller för ålderstillägg genomförts icke blott beträffande de tre kommunikationsverken och vattenfallsverken, utan också beträffande postsparbanken och vid sista riksdagen täven för hospitalspersonalen, med undantag av läkare och därmed jämställda samt för militären — detta omnämnde den ärade talaren också — och slutligen för vaktmästare i de centrala verken.

Det förefaller mig alldeles uppenbart, att utvecklingen tydligt går i den riktningen, att treårsintervaller genomföras åtminstone för de befattningshavare, som tillhöra de lägst avlönade kategorierna. Det var då också naturligt, att då löneregleringskommittén hade att behandla detta ärende, det inom kommittén skulle yppa sig sympatier för treårsintervallerna. Vi veta, att så var förhållandet, men kommitténs förslag gick ändock ut på ett bibehållande av de nuvarande bestämmelserna, och skälet därför antydde av den ärade talaren, ett skäl vartill jag strax skall återkomma.

Vid behandlingen på första avdelningen inom utskottet ställde sig avdelningen enhälligt på motionärens ståndpunkt, men vid ärendets behandling av utskottet i plenum segrade Kungl. Maj:ts förslag med två rösters majoritet. Betänkandet anger således icke exakt styrkeförhållandet i frågan, utan motionären hade i själva verket flera meningsfränder inom utskottet, än reservationen utvisar.

Det skäl, som legat till grund för löneregleringskommitténs och även utskottets ståndpunkt, är, att för den manliga tjänstepersonalen i de centrala ämbetsverken gäller bestämmelsen om femårsintervaller, och det skulle då vara olämpligt att beträffande en särskild grupp av personal i dessa centrala ämbetsverk införa en undantagsbestämmelse. Det skulle medföra den konsekvensen, att man inom kort bleve tvingad att även för den manliga personalens del gå över till treårsintervallerna, och det är man icke beredd att göra i sakens nuvarande läge.

Jag tror icke, att det resonemanget är fullt riktigt. Det kan icke

enligt mitt förmenande göras någon direkt jämförelse mellan den manliga och den kvinnliga personalen i ämbetsverken. Kompetensvillkoren äro helt olika: för den manliga personalen fordras i regel akademisk examen, för den kvinnliga åter i allmänhet endast folkskolebildning. Avlöningsvillkoren äro vidare synnerligen olika för de båda kategorierna. För de manliga tjänst innehavarna är begynnelselönen i lägsta lönegraden 4,000 kronor om året, för kvinnliga är den i högsta lönegraden föreslagen till 2,400 kronor. Däremot finns det en personalgrupp i de centrala ämbetsverken, med vilken de kvinnliga befattningshavarna äro jämförbara i fråga om kompetens och avlöningsförmåner, nämligen vaktmästarne. Lika litet som för de kvinnliga biträdena i allmänhet stadgas särskilda kompetensvillkor, lika litet stadgas sådana beträffande vaktmästarne, och vad avlöningen beträffar, är begynnelseavlöningen för vaktmästarne 1,600 kronor, eller samma belopp, som är föreslaget för de kvinnliga biträdena i lägsta lönegraden. För förste vaktmästare är avlöningen i det närmaste densamma som för kvinnligt biträde i andra lönegraden. Det förefaller mig under sådana förhållanden, som om man hade fullt skäl att göra jämförelser mellan vaktmästarne och de kvinnliga biträdena. Då för vaktmästarne av förra lagtima riksdagen fastställdes ålderstillägg med treårsintervaller, är det därför rättvist, att samma förmån kommer de kvinnliga biträdena till del. Jag kan icke se ringaste skäl, varför de kvinnliga biträdena skulle vara sämre ställda än vaktmästarne. Om vaktmästarne behöva ålderstillägg vart tredje år, behöva de kvinnliga biträdena det också.

Jag tror också, att man måste utsträcka jämförelsen till de ämbetsmyndigheter utanför den vanliga civila centralförvaltningen, som hava treårsintervaller. Jag vill icke så mycket tala om kommunikationsverken, ty det är riktigt, att förhållandena där äro ganska olikartade mot förhållandena i de centrala verken. Men jag vill påpeka, att för en viss del av förvaltningen bibehållandet av femårsintervaller för skrivbiträdena måste leda till ett minst sagt egendomligt resultat, nämligen beträffande hospitalspersonalen. I fråga om denna personal ha så gott som genomgående införts treårsintervaller. Undantag har gjorts för läkare och med dem likställda. Således förekomma treårsintervaller för hela den kvinnliga sköterskepersonalen och den kvinnliga ekonomipersonalen. Men för de kvinnliga kontorsbiträdena vid hospitalen skulle man ha femårsintervaller enligt utskottets förslag. Det förefaller mig ohållbart, att av hospitalspersonalen dessa ensamma skulle sitta med femårsintervaller för sina ålderstillägg, under det att de andra skulle ha treårsintervaller.

Den ärade talaren på upplandsbänken yttrade, att om man går med på treårsintervaller för de kvinnliga biträdena, man därmed givit på hand, att även de manliga tjänst innehavarna skulle få samma förmån. För min del får jag bestämt förklara, att jag har den meningen, att man genom ett bifall till reservationen icke på något sätt ger något sådant på hand. Jag är av den uppfattningen, att om vi här besluta treårsintervaller, vi ändock hava full frihet att för de manliga tjänst innehavarna hålla på femårsintervaller, och jag kan

*Lönereglering
för vissa
kvinnlige
biträden.
(Forts.)*

Lönereglering
för vissa
kvinnlige
biträden.
(Forts.)

också säga, att jag för min del finner ganska starka skäl för, att de akademiskt bildade tjänstemännen böra stå kvar på det gamla systemet med femårsintervaller. Om jag en gång skulle få att göra här med den saken, kommer jag för min del icke att känna mig det minsta bunden till att rösta för treårsintervaller beträffande de manliga tjänst innehavarna, därför att jag nu förordat treårsintervaller för kvinnliga biträden, och jag är övertygad om, att övriga reservanter hava samma ståndpunkt som jag i den delen.

Så yttrade den ärade talaren, att det skulle medföra omfattande ekonomiska konsekvenser, om man nu går med på treårsintervaller. Ja, det kan hända, att sådana konsekvenser inträda, om man går med på treårsintervaller för alla de manliga tjänst innehavarna, men att de ekonomiska konsekvenserna vid ett genomförande av förslaget för allenast de kvinnliga skrivbiträdena äro av underordnad betydelse, torde vara tämligen tydligt.

Innan jag övergår till att framställa yrkande om bifall till reservationen, ber jag att få med ett par ord erinra om ett särskilt förhållande, som också beröres i utskottets betänkande. Utskottet har överst på sidan 10 vidrört det missförhållandet, att genom förslaget bestämmelser biträde, som före de nya avlöningsvillkorens ikraftträdande befordrats från befattning av lägre till sådan av högre grad, beträffande avlöningsförhöjning genom ålderstillägg kan komma i en sämre ställning och lönetur än ett biträde, som erhållit sådan befordran först efter den nämnda tidpunkten. Utskottet har dock icke ansett sig kunna på sakens nuvarande ståndpunkt framställa förslag till avhjälpande av denna olägenhet, utan hållit före, att Kungl. Maj:t snarast möjligt bör inkomma med förslag i ämnet. Jag hade tänkt att vid detta tillfälle till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framföra en direkt vädjan i denna sak. Då han emellertid icke är närvarande, får jag inskränka mig till att uttrycka den förhoppningen, att det måtte finnas möjlighet att provisoriskt reglera saken redan i den proposition, som är under utarbetande angående beredande av tillfällig löneförbättring åt den kvinnliga personalen under innevarande år.

Herr greve och talman! På grund av vad jag nu anför, anhåller jag att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr P e r s: Herr greve och talman! Jag är ganska överraskad av den säkerhet, med vilken den föregående ärade talaren framförde sitt förslag, och jag var i lika hög grad överraskad över den lättvindighet, varmed kamraterna i statsutskottet hava gått över på minoritetens sida.

Dessa kvinnliga biträdesbefattningar äro en jämförelsevis ny anordning i statslivet, och då de inrättades, hälsades detta såsom ett stort framsteg. Nu är man redan färdig med att icke blott höja ålderstilläggens antal till tre, utan även införa treårsintervallerna. Jag vill då fästa den föregående ärade talarens uppmärksamhet på, att det är ovanligt att stanna vid blott tre ålderstillägg för det fall, att intervallerna äro treåriga, och jag är alldeles övertygad om att, därest

reservanternas förslag här bifalles, detta ovillkorligen drager med sig ett eller två lönetillägg till för vederbörande befattningshavare. Ty om dessa kvinnor, såsom meningen är, bliva anställda på ordinarie befattning i unga år, är det orimligt att ordna det så, att slutlönen för dem fixeras vid 30—35 års ålder. Man vill ju se sin ekonomiska stälning förbättrad även längre fram i livet, och då hava vi, som sagt, att vänta ett eller två ålderstillägg ytterligare för dem. Men jag hemställer, om det är riktigt och lämpligt, att statsutskottet rekommenderar åt riksdagen att fatta ett beslut, vars innebörd man sålunda icke gjort klar för sig.

Det var egentligen för att säga detta, som jag begärde ordet. Denna sak kan nu ordnas på ett annat sätt, nämligen så, att biträdesbefattningarnas innehavare få avancera från den första graden till den andra och från den andra graden till den tredje, men även detta har sina konsekvenser med sig. Är det så, att det blir vanligt, att avancemanget sålunda i regel går från den första lönegraden och upp till den tredje, så kommer syftet, som tillämnades genom införandet av denna institution — eller att man skulle kunna använda flickor med folkskolebildning och utan elementarskolebildning — att förfelas. Ty de kvinnor, som skulle komma upp i så pass höga löner, som här skulle bliva vanligt, eller tredje gradens löner, dem tager man icke ifrån folkskolan, utan utvecklingen kommer här att bliva sådan, att till dessa befattningar sökte sig elementarskoleflickor och studentskor, och det hela skulle då komma att förryckas. Dessa biträdesbefattningar skulle nämligen komma att besättas av personer, som tillbragt en längre tid på skolbanken, än som är nödvändig, och längre än jag tror är hälsosam. Det bleve med andra ord en användning av överkvalificerad arbetskraft. Meningen med inrättandet av dessa tre lönegrader har icke varit annan än att vederbörande skulle gå upp genom graderna blott i de fall, då duglighet och skicklighet för uppgiften särskilt framträdde. Då kunde man befordra dem på detta sätt. Men tydligt är — erfarenheten ger det vid handen — att med den anordning jag antydde man icke kan motstå, att de förmålliga meriterna komma att göra sig gällande och det hela förryckas.

Jag ber därför, herr talman, att på dessa grunder få yrka bifall till statsutskottets hemställan, och jag tror, att ett sådant tillvägagående skulle vara det försiktiga också från reservanternas sida. Ty även om man är övertygad om att treårsintervaller äro lämpliga, behöver den här saken på åtskilliga punkter bättre utredning. så att man får fullt klart för sig vad ett beslut om treåriga lönetillägg verkligen innebär.

Herr Strömberg: Herr greve och talman! Jag begärde ordet endast för att med några ord bemöta vad den ärade ledamoten på Bohuslänsbanken, herr Widell, framhöll. Till att börja med ville han uttala, att enigheten inom statsutskottet icke varit alltför stor. Det var nämligen, sade han, med knapp nöd, som utskottets mening segrade över reservanternas. Då det oaktat endast sju medlemmar reserverat sig, tänker jag mig anledningen härtill vara, att de övriga

*Lönereglering
för vissa
kvinnliga
biträden.
(Forts.)*

Lönereglering
för vissa
kvinnlige
biträden.
(Forts.)

fyra ledamöterna efter utskottsdebatten kommit på bättre tankar och funnit, att utskottsmajoritetens mening är fullkomligt riktig i motsats mot reservanternas uppfattning. Under debatten i statsutskottet framgick för övrigt att reservanternas åsikt i denna fråga icke var allt för stadgad, och jag kan icke underlåta påpeka, att en av reservanternas såsom medlem i löneregleringskommittén där varit med om ett enhälligt uttalande om 5-, 10- och 15-åriga perioder, då han däremot som reservant yrkat på 3-, 6- och 9-åriga perioder.

Herr Widell framhöll såsom synnerligen talande skäl för dessa treårsintervaller, att dessa kvinnliga skrivbiträden skulle vara jämförliga med vaktmästarne. Ja det kan hända, att de kunna vara det vad avlöningsbeoppen beträffar, men jag ber att få hemställa till kammaren, huruvida det är något skäl i att övrigt anse dem jämförliga med vaktmästarne. Dessa senare hava sin tjänstgöring till stor del förlagd även utanför tjänsterummet, men de kvinnliga biträdena hava sin tjänstgöring endast på tjänsterummet och äro med hänsyn till göromålens art närmast att jämföra med tjänstemännen. Det finns tre olika grader för dem, första, andra och tredje graden, och det händer ständigt och jämt, att sedan de fått vara med ett par år i första graden, där de huvudsakligen äro avsedda för maskinskrivningsgöromål, de visa sig så pass kompetenta för mera kvalificerade göromål, att de tagas i anspråk även för dessa göromål, och följden blir inom kort, att det kommer framställning från ämbetsverkets chef, att ett sådant biträde skall uppflyttas till andra eller tredje graden, emedan hon visat sig kunna utföra mera kvalificerat arbete. Detta tyder väl på att de måste anses vara jämställda med tjänstemännen, då de utföra en del av det arbete, som tjänstemännen hava att utföra.

Slutligen jämförde han dem med sköterskorna på hospitalen. Det var dock en ganska underlig jämförelse. Dessa hava visserligen treårsintervaller, men de hava tjänstgöring så att säga både dag och natt, då däremot skrivbiträdena, även de på hospitalskontoren anställda, sitta på sitt arbetsrum med endast sex timmars tjänstgöring om dagen, och jag kan därför icke finna, att dessa senare kunna anses vara jämförliga med sköterskorna.

Slutligen uttalade han, att om man nu bifölle detta förslag om att de kvinnliga biträdena skulle få treårsintervaller, detta icke alls skulle behöva medföra några konsekvenser med avseende å de manliga befattningshavarna, och han förklarade, att han visst icke för sin del skulle yrka på något sådant. Jag ber för min del få för kammaren påpeka, att det ju är meningen, att kvinnorna skola få tillträde till alla statens ämbeten och tjänster. Och varför skulle icke då, säger jag, rättvisan fordra, att om kvinnorna först såsom skrivbiträden och sedan eventuellt såsom tjänsteinnehavare skola hava treårsintervaller, även männen skola hava det?

Jag kan icke finna, att den ärade talaren anförde några som helst skäl, som kunna rubba utskottets ståndpunkt och ber fortfarande få yrka bifall till dess hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag har blivit tvingad att

uppträda i denna fråga på grund av yttranden från de båda senaste talarna, ehuru jag eljest icke tänkt göra det.

Herr Strömberg erinrade om att en ledamot av löneregleringskommittén, som varit med att där fatta ett enhälligt beslut, nu återfinnes bland reservanterna. Men herr Strömberg vet mycket väl, att detta icke berott på en förändrad uppfattning i själva sakfrågan. Redan i löneregleringskommittén, där för övrigt rådde stor tveksamhet huruvida man skulle gå med på treårsintervaller eller femårsintervaller, tillkännagav jag, att min mening var, att det vore bäst att i detta fall gå med på treårsintervaller, och detta av skäl, som jag senare skall återkomma till. Emellertid förekom i löneregleringskommitténs motivering ett yttrande, däri man förklarade sig förvänta att, när den definitiva löneregleringen komme upp för de centrala verken i allmänhet, dessa kvinnliga biträdens löner ånyo skulle förekomma till förnyad prövning. Med anledning av detta i löneregleringskommitténs motivering ingående uttalande fann jag mig kunna avstå från att reservera mig mot löneregleringskommitténs betänkande på denna punkt. Men eljest låg saken där så, att hade det kommit en reservation, hade den antagligen blivit avgiven icke av mig ensam utan av ytterligare en ledamot i kommittén.

Nu inträffade emellertid, att när frågan kom till statsutskottet, och detta med anledning av väckt motion gjorde ett bestämt uttalande just rörande treårs- eller femårsintervaller, så gick detta ut på att utskottet, med hänsyn till de därmed förenade konsekvenserna, icke kunde tillstyrka de förra. Här gjordes således ett uttalande, som står i rak strid med löneregleringskommitténs avvaktande hållning och därmed framtvingades en reservation från min sida. Det är sålunda, herr Strömberg — och det vet herr Strömberg — icke jag som ändrat uppfattning. Utan det har under tiden kommit till ett nytt betänkande, vari man bestämt och undantagslöst avvisar treårsintervallerna. Den uppfattningen har jag reserverat mig emot och detta i enlighet med min ståndpunkt i löneregleringskommittén. Detta om den saken.

Vad beträffar de huvudskäl, som framförts av herr Strömberg och som gå ut på att ett bifall till reservationen i denna punkt skulle medföra treårsintervaller även för manliga befattningshavare, så kan jag icke medgiva att en sådan konsekvens därmed är förbunden. Förhållandena äro så olika, att man väl kan motivera behörigheten av och stanna för treårsintervaller för kvinnorna, men hålla på femårsintervaller för männen. Männen äro i regel familjeförsörjare, och för dem växa utgifterna oupphörligen och inkomstbehoven stiga under en längre följd av år. Kvinnorna äro i regel ensamförsörjare. Efter nio års självförsörjning äro de i regel framme vid den högsta kompetens, som de kunna uppnå, och äro sålunda berättigade till den högsta lön de kunna komma i åtnjutande av. Deras utgifter stegras icke efter denna nioårsperiod som för de manliga befattningshavarna. Därför är det, ur min synpunkt sett, naturligt och befogat att man för kvinnorna bestämmer treårsintervaller, även om

Lönereglering
för vissa
kvinnlige
biträden.
(Forts.)

man icke skulle anse, att dylika intervaller böra bestämmas för de manliga tjänst innehavarna.

Jag finner sålunda rent sakliga skäl tala för treårsintervallernas införande i detta fall, i all synnerhet som löneregleringen i och för sig är synnerligen varsam. Därför ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr S w a r t z: De ärade reservanterna hava sökt att så mycket som möjligt bagatellisera de uttalanden, som gjorts från statsutskottet angående de konsekvenser, som skulle bli en följd av bifall till reservationen, och den siste ärade talaren har alldeles bestämt framhållit — liksom också herr Widell — att det är rättvist att bestämma treårsintervaller för kvinnliga tjänst innehavare, men att därmed ingalunda bör följa, att man även för de manliga bör införa samma regel. För de manliga tjänst innehavarna har det i stället av dessa båda herrar ansetts vara riktigt, att femårsintervallerna komma till användning. Jag ber få fästa uppmärksamheten på att i och med ett antagande av reservanternas förslag man för en del manliga tjänst innehavare infört precis det samma som för en del kvinnliga. Det framgår tydligt av vad som innehålles i utskottets hemställan, då det nämligen heter, att vid ifrågavarande »ordinarie kvinnliga biträdesbefattningarna — däri inbegripet jämväl de biträdesbefattningar, som för närvarande kunna innehavas även av män —» etc. För en del manliga tjänst innehavare införas dock redan genom detta treårsintervaller, så att skillnaden mellan män och kvinnor i detta avseende väl icke lär kunna upprätthållas, såsom herrarna tänkt sig, lika litet som det i framtiden lär kunna upprätthållas mellan innehavare av tjänstebefattningar av annan beskaffenhet, som kunna komma att innehavas av både män och kvinnor. Jag tror icke man kan komma ifrån detta: genom ett sådant beslut, som reservanterna föreslagit, går man genom en bakport över till detta förändrade system av ålderstillägg.

Här har ett par gånger refererats till vad som skedde i fjol. då man fattade beslut med avseende å vaktmästarnas löner. Det är alldeles tydligt, tror jag, i motsats mot herrar Widell och Ekman, att man härnäst kommer att anföra som skäl för införande av treårsintervaller för de manliga tjänst innehavarna i alla centrala ämbetsverk, att man nu beslutit det för de kvinnliga befattningshavarna i centrala ämbetsverk, och det kan väl icke vara riktigt, att man på så sätt öppnar en dörr på glänt, som man icke anser sig böra öppna vidare innan en genomgående undersökning och utredning av förhållandena skett. Det är väl också därför som löneregleringskommittén, när denna fråga var under debatt, i alla fall stannade vid det beslut, att den anser, att dessa kvinnliga tjänst innehavare äro jämförliga med de manliga tjänst innehavarna och således de hittillsvarande femårsintervallerna böra bibehållas för de kvinnliga tjänst innehavarna eller åtminstone icke ändras annat än i samband med den undersökning, som kan komma att företagas, efter vad herr Ekman påpekade, med avseende å löneregleringsförhållandena i all-

mänhet över hela linjen. Att man då icke är förhindrad att, om man efter ordentlig utredning skulle komma till den uppfattningen, gå ifrån det gamla systemet på grund av de konsekvenser, som förändringen medför, synes mig själfallet, ty den farhåga man uttalat är endast den, att om man går in på treårsintervallerna utan tillräcklig utredning, man därigenom ovillkorligen försvårar möjligheten att få en ordentlig och grundlig utredning, en utredning av frågan över hela linjen. Man bör ingalunda hindra, att en sådan utredning kommer till stånd. Skulle denna giva vid handen, att systemet med treårsintervaller är lämpligt, är det intet hinder för att man i så fall accepterar detsamma, men i överensstämmelse med den grundsats som man alltid försökt göra gällande, åtminstone inom statsutskottet, att man icke skall gå in på ett förslag av en räckvidd, som man icke kan överskåda, men som man med stor säkerhet kan antaga kommer att verka utöver vad man vill vara med om, bör man icke föregripa en dylik utredning. Statsutskottet har med fasthållande av hittills gällande grundsatser ställt sig på löne-regleringskommitténs ståndpunkt och likaså Kungl. Maj:t, vilket jag anser vara goda skäl för statsutskottets ställning i denna fråga. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Löne reglering
för vissa
kvinnlige
biträden.
(Forts.)*

Herr Kvarnzelius: Herr talman, endast några ord! Den fråga varom överläggningen rör sig är så enkel, att den efter denna diskussion bör vara klar för var och en.

Emellertid kan jag icke underlåta att fästa uppmärksamheten på att de, som här hava yttrat sig för utskottets ståndpunkt, icke gått in på frågan huruvida det är berättigat eller icke, att de kvinnliga biträdena erhålla ålderstillägg efter vart tredje år, såsom reservationen avser, utan huvudsakligen uppehållit sig vid de konsekvenser, som skulle bli en följd av bifall till reservationen, att då även de manliga befattningshavarna skulle komma att kräva treårsintervaller för sina ålderstillägg. För min del framstår det emellertid såsom viktigast att se till, huruvida de löner, som de kvinnliga biträdena skulle få, äro motiverade eller icke, och huruvida man träffar det rätta bättre genom utskottets förslag än genom reservanternas. Då måste jag säga, att, vid jämförelse med vad staten för närvarande betalar sina manliga tjänstemän måste det anses såsom mycket väl motiverat, att riksdagen nu följer vad reservanterna föreslagit. Man får icke tillmäta konsekvenserna så stor betydelse att man förbiser vad som måste anses som huvudsak, nämligen huru det kommer att ställa sig för den kår, för vilken löne regleringen är avsedd. Vi få då komma i häg, att dessa biträden av första graden från början skulle erhålla 1,600 kronor och sedan kunna komma upp till en lön av 2,200 kronor. Är det då så orimligt, att de efter 9 års tjänstgöring skulle komma upp till denna slutlön, när man tager i betraktande, att de i regel sedan icke hava några befördringsutsikter vidare? Enligt min uppfattning är det ingalunda orimligt. Det kommer snart dagar, då kvinnorna få medbestämmanderätt här och då kan det hända, att de komma att resonera något annorlunda

Lönereglering för vissa kvinnliga biträden. beträffande värdet av manlig och kvinnlig arbetskraft, än majoriteten inom statsutskottet och dess förespråkare gjort.

(Forts.) Jag kan för övrigt icke underlata att vänna mig mot herr Pers' åskådning, att ett bifall till reservationen skulle nödvändiggöra flera ålderstillägg. I det hänsendet äro förhållandena olika mellan manliga och kvinnliga befattningshavare. Ålderstilläggen för de manliga tjänstemännen äro ju i högre grad motiverade därmed, att när mannen bildat familj, inkomstbehovet ökas i den mån familjen ökas och barnens skolundervisning medför ökade kostnader för familjen. Så är icke förhållandet med avseende å de kvinnliga biträdena, utan ålderstilläggen hava för dem sin grund förnämligast i att i samma mån dessa biträden genom sitt arbete förvärva sig ökad vana och duglighet, skola de erhålla någon uppmuntran genom förbättrade avlöningslörmåner, och lägger man den synpunkten på denna fråga, måste den av reservanterna företrädde ståndpunkten anses väl motiverad. Detta har för mig varit det förnämsta skälet till att jag slutit mig till reservanterna.

Jag ber att få förena mig med dem, som yrkat bifall till reservationen.

Herr Strömberg: Herr greve och talman! Den siste ärade talaren utgick från en helt och hållet ny synpunkt på denna fråga. Han förklarade, att dessa treårsintervaller skulle vara berättigade därför, att avlöningsbeloppen därmed skulle för de kvinnliga biträdena höjas till närmare överensstämmelse med vad som gäller för de manliga. Den frågan, får jag säga, avser något helt annat. Skulle den åsikten vara riktig, så hade den rätta vägen varit, att en motion väckts, vari yrkats höjning av de av Kungl. Maj:t föreslagna grundlönerna till önskvärda belopp. Motionären har tvärtom direkt förklarat, att han funnit beloppen vara väl avvägda, och inom utskottet har varken från reservanternas sida eller från annat håll något som helst tal hörts om att grundlönerna vore för små eller borde höjas. Det är icke det frågan gäller, utan om man skall frånga den princip, som varit gällande visavi ålderstilläggens utdelande, i statens ämbetsverk och bestämma sig för treårsintervaller. Till den frågan har utskottet tagit ståndpunkt alldeles frånsatt huruvida lönebeloppen äro till sin storlek väl avvägda.

Herr Stenström: Vi känna, att den regeln varit gällande för alla statstjänare, och särskilt för dem, vilka betraktades såsom tjänstemän i den gamla bemärkelsen, att lönetilläggen erhöles efter femårsintervaller, med endast ett undantag. Undantaget avsåg vissa kategorier befattningshavare, som befunno sig i en med vaktmästares eller arbetares någorlunda jämförlig ställning.

Då nu de kvinnliga stats'tjänsterna komma till för några år sedan, blev det tydligen fråga om huru man skulle förhålla sig i avseende å ålderstilläggen: om man skulle hänföra dem till tjänstemannaklassen eller till nämnda andra kategorier av befattningshavare. På sätt herr Strömberg utvecklade, anvisade ar'en av den tjänstgöring, som avsågs för kvinnliga tjänst innehavare, att de bor-

de anses såsom tillhörande vad man menade med den gamla tjänstemannaklassen. De fördes också dit och fingo sina femårsperioder, vilka äro gällande alltfjämt.

Vid detta förhållande åstundar man ju att få veta de starka, sakliga skäl, som skulle föranleda, att man i detta sammanhang helt oförmodat skulle byta ut femårsintervallerna emot treårsintervaller. Herr Ekman sade, att han kände till mycket starka, sakliga skäl för en sådan åtgärd, och dessa skulle bestå däri, att de kvinnliga statstjänarna i regel icke vore familjeförsörjare, under det att de manliga vore det. Huru av den omständigheten skulle kunna föranledas, att de kvinnliga tjänst innehavarna borde få sina ålders-tillägg tidigare än de manliga, har jag för min del svårt att förstå.

Herr Kvarnzelius antyde också, att det icke vore för mycket, om de kvinnliga befattningshavarna komme upp till högre lön, än de nu hava. En sådan synpunkt refererar sig emellertid till frågan om avlöningsbeloppens tillräcklighet i dess helhet för dessa kvinnliga tjänst innehavare, och den frågan föreligger ingalunda nu.

Dessutom förefaller det mig, som om man icke skulle vara rätt väl försvarad, om man vid behandlingen av detta ärende ginge förbi den allmänna utredning, som av lönerogleringskommittén ställts i utsikt, och allra minst lär man böra göra det med hänsyn till att kvinnorna inom en snar framtid kunna få rösträtt och medbestämmanderätt här.

Jag skulle vilja tro, att kammaren gör bäst i att, i avvaktan på en större och fullständigare utredning rörande ålderstilläggsspörsmålet, undvika att bryta med hittills gällande regler.

Jag ber alltså att för min del få förorda utskottsmajoritetens hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Den siste ärade talaren undrade, varför denna fråga skulle komma upp och lösas på det sätt reservanterna ifrågasätta just för denna kvinnliga tjänstemannakår. Jo, skälet är helt enkelt det, att det är första gången, som för dem en definitiv löneroglering blivit ifrågasatt under kårens hela tillkomst och utveckling. Förut har det ju varit så, att man har skapat en lönegrad för dem, och så har man något år senare byggt på med en ny lönegrad, och det hela har på det sättet växt ut, utan att kåren såsom sådan fått en sammanhängande definitiv löneroglering. Nu föreligger förslag om en sådan, och då är det väl rätt så naturligt och riktigt, att man i det sammanhanget också upptager frågan, hur för denna kår såsom sådan ålderstilläggen lämpligen böra ordnas. Om man gör det, och om man på åldersilläggen i detta avseende ställer samma anspråk, som man gör eljest, nämligen, att de icke blott skola täcka befattningshavarens ökade inkomstbehov, utan också vara ett erkännande för dittills nedlagt arbete, då måste man säga sig, att just denna tjänstemannakår, den kvinnliga skrivbiträdeskåren, efter nio års tjänstgöring både i fråga om sin kompetens och i fråga om sina behov står i den situation, att det för dem är naturligt, att de då nå maximum i sin löneställning.

*Löneroglering
för vissa
kvinnlige
biträden.
(Forts.)*

Lönereglering
för vissa
kvinnliga
biträden.
(Forts.)

Då så är fallet, är det väl riktigt och rimligt, att man prövar denna fråga ensamt för sig och säger ifrån, att den icke får medföra några konsekvenser för i övrigt likartade frågor. Den bör avgöras ensamt med hänsyn till de sakskaäl, som betinga ålderstilläggens anordnande för denna tjänstemannagrupp. Gör man det, prövar man på det sättet frågan, på samma gång man ger akt på att det nu gäller en definitiv lönereglering, så tror jag, att man kommer till det resultat, som reservanterna kommit till, och därför yrkar jag alltjämt bifall till reservationen.

Herr Stenström: I anledning av det sista yttrandet ber jag att få säga ett par ord.

Vi ha vid olika tillfällen under senare tid fått definitiv lönereglering även för manliga statstjänare, men därutav har icke för-anletts någon tanke på övergång till treårsintervaller för deras del. Skulle det vidare vara så, att den omständigheten, att en person efter nio år får anses ha nått alla kvalifikationer för tjänsten även-som behov av löneförbättring, skulle medföra, att man borde lämna sådana tillägg efter treårsintervaller, så gäller detta uppenbarligen i samma mån för de manliga tjänst innehavarna. De två grunder, som herr Ekman senast anförde, synas mig båda vara lika väl till-lämpliga för manliga statstjänare, och följaktligen synes vad av honom sålunda anfördes icke innebära något skäl för särskilt gyn-nande av de kvinnliga tjänst innehavarna.

Herr Pålsson: Det skulle väl vara underligt ändå, om man, då man skall inleda den långa raden av förbättringar för befatt-ningshavare, som bestå i att man gör kortare intervaller mellan ålderstilläggen, börjar med de kvinnliga befattningshavarna, som herr Ekman påstått i regel vara ensamförsörjande. Rätteligen bor-de man, om man går in på detta kapitel, börja med de manliga be-fattningshavarna, som i de flesta fall hava försörjningsskyldighet.

I och för sig har ju även en löneförbättring ägt rum, i det att grundlönerna ökats med 400 kronor och ålderstilläggen med 200 kronor, vilket blir en ökning av 600 kronor. Läger man därtill de dyrtidstillägg, som dessa befattningshavare erhållit i likhet med andra, så kommer inkomsten upp till 3,000 kronor, och man får väl ändå icke säga, att det är dåligt betalt för en kvinnlig befattnings-havare.

Fastän man här har försökt förringa konsekvenserna av beslutet, om det skulle gå i den riktning, som reservanterna vilja, så är det dock ganska klart, att de bliva sådana, att om detta skulle genomföras, i framtiden förslag komma fram om att bevilja flera ålderstillägg. Dessa ålderstillägg äro ju små ljusglimtar i livet. Om de nå sista ålderstillägget redan efter nio år, kan man knappast tänka sig, att de sedan i framtiden med glädje skulle gå till sitt arbete, vetande att inga flere ålderstillägg gives. Det behövs väl även några solglimtar sedan att lysa för dessa personer, och då mås'te man efter tolv och femton år giva dem nya ålderstillägg. Det är således stora ekonomiska konsekvenser, som skulle följa med ett

beslut efter reservanternas önskan, och därför menar jag, att saken bör nog undersökas, innan man går med på ett dylikt förslag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Lönereglering
för vissa
kvinliga
biträden.
(Forts.)*

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talman enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talman, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 23.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 82, angående pension åt byråingenjören vid hydrografiska byrån *E. O. Engströms* änka *F. S. Engström*, född *Nordén*;

nr 83, angående understöd från allmänna indragningsstaten åt jägmästaren *O. G. Engströms* änka och minderåriga barn;

nr 88, angående viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen;

nr 89, angående lösenavgift för godkännande av rekvisition av socker för industriell tillverkning m. m.; samt

nr 90, angående viss nedsättning av sockerskatten.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om frihet för musiker i vissa fall från bevillningsavgift enligt förordningen angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter; samt

nr 5, i anledning av väckt motion om införande i förordningen om taxeringsmyndigheter m. m. av föreskrift angående underrättelse i visst fall åt skattskyldig om beslut rörande hans taxering och skälen därför.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

*Ang. ändrade
bestämmelser
om taxering
av fast
egendom.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 6, i anledning av väckt motion om ändring av gällande bestämmelser angående taxering av fastigheter och byggnader för bostadsändamål.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 58, av herr *Lindhagen*, vilken motion hänvisats till bevillningsutskottet, hade hemställts, att riksdagen ville omedelbart besluta eller i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring i vederbörande beskattningsförfattningar, att uttömmande, rättvisa och begripliga föreskrifter meddelades om taxering av fastigheter och byggnader för bostadsändamål och särskilt bestämmelse meddelades därom, att vid taxering av egna hem hänsyn toges till den på fastigheten av innehavaren ursprungligen nedlagda kostnad och sålunda förändringar genom penningvärdets fall eller jordvärdestegringar lades till grund för taxeringen, först då egendomen ginge i salu och dess ökade värde sålunda i innehavarens hand representerade en inkomstgivande tillgång.

Utskottet hade i nu föredragna betänkande på angivna skäl hemställt, att herr *Lindhagens* förevarande motion, I: 58, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herr *Bäckström* och herr *Månsson* i Hageström i fråga om motiveringen.

Herr *Lindhagen*: Jag föreställer mig, att det är ett ytterst litet fåtal i kammaren, som har läst själva motionen. Det förekommer ju sällan, att en motion är refererad i utskottets betänkande, och kamrarnas ledamöter bruka ju i regeln ej plocka med sig motionerna. Alltså har kammaren antagligen ingen aning om vad motionen innehåller, och jag måste därför tillåta mig att i någon mån utveckla saken.

Det har förefallit mig, som om man nu efter världskriget borde börja något att röra allvarligt vid de viktiga frågor, som genom denna tilldragelse numera än någonsin påkalla en lösning. Bland de frågorna avses framför allt den s. k. jordfrågan.

Jordfrågan har i vår tid i viss mån lett till världskriget, därför att jorden har fått vara en handelsvara. Den har varit att köpa och sälja, och den har i stort icke fått på annat sätt tjäna sina förnuftiga ändamål. Icke minst gäller detta bostadsfrågan. Det är mångas bestämda uppfattning, och vi komma nog aldrig ifrån att denna fråga nu kommer att framföras, vare sig ni vilja det eller icke, med allt större intensitet.

Bostadsfrågan har särskilt betydelse för storstäderna. Det första vi kräva är att komma ifrån de bostadsförhållanden, som nu råda där. Utvecklingen måste gå därhän, att befolkningen i stället bosätter sig i trädgårdsstäder, med andra ord få en verkligt dräglig tillvaro i gemenskap med naturen. Därigenom skapas också för människorna ett verkligt hem. Det sätt, på vilket man har sökt skapa sådana hem i trädgårdsstäder, har bestått däri, att en person antingen får en egen bostad eller att man kooperativt sluter sig samman flera stycken om ett hus, där var och en har sin bostad.

Nu är det så, att taxeringen av fastigheterna här i landet icke tar hänsyn till de andliga värden, som äro fästade vid fastigheterna. Således frågar den icke heller efter om det är fråga om ett hem eller icke, utan den tar u'eslutande hänsyn till det s. k. marknadsvärdet, d. v. s. det pris, till vilket fastigheten kan gå i handel. Jag har valt detta lilla exempel bara för att få fram en liten diskussion inom u'skottet, vilket fullkomligt har misslyckats, och även inom kammaren, vilket väl icke har någon utsikt till framgång, för att just få fram denna synpunkt, att då vi skola taga i tu med jordfrågans lösning, måste vi börja med bostadsfrågans lösning framför allt och i all synnerhet slå fast omsider, att ett hem är icke någonting som får köpas eller säljas på vanligt sätt i marknaden.

De nuvarande taxeringsförfattningarna ha emellertid grundat sig på den gamla åskådningen, och det är därför klart, att de icke taga en sådan hänsyn, som jag nu ifrågasatt. De äro för övrigt också mycket oklara. Allt från 1861 till 1910 har det endast stått, att fastigheter skola taxeras efter sitt »verkliga värde», utan att man på något sätt specificerat, vari detta skall bestå. År 1910 borttog inom u'skottet, vilket »verkliga» utan angiven moivering i författningen, och nu står det, att fastigheterna skola taxeras efter sitt »värde». Det kan ju vara hugget som stucket, det ena eller det andra. Men vad är »värde»? Ja, därom har det förts åtskilliga meningsutbyten inom taxeringsmyndigheterna i landet. Än gör man si, och än så utan någon konsekvens, men den röda tråden, det varitill avgörandet vill gravi'era, är marknadsvärdet. Vad kan man få betalt för denna fastighet, ifall den säljes just i detta ögonblick? Denna synpunkt, att det skall vara avgörande, är med den uppfattning jag tillätit mig framhålla icke tillfredsställande.

Men vidare har den oklarhet, som vilar över det hela, gjort, att stadgandet fått en sådan mångsidig och godtycklig tillämpning på olika håll, att man verkligen kan fråga sig, varför icke under en så lång period, sedan 1861, taxeringsmyndigheterna och allmänheten ha tröttnat på alla dessa experiment att tolka författningen och någon gång begärt av regeringen och riksdagen att få en specificerad bestämmelse om hur man för olika fall rätteligen skall förfara vid denna taxering.

Detta är således det första yrkandet i motionen, och nu svarar utskottet därpå, att motionen är oklar i det avseendet, därför att motionären icke sagt, vad man skall skriva. Ja, det är verkligen att vända om saken och lägga på en stackars motionär en börda, som

*Ang. ändrade
bestämmelser
om taxering
av fast
egendom.
(Forts.)*

Ang. ändrade
bestämmelser
om taxering
av fast
egendom.
(Forts.)

statsmakterna med sin stora apparat för utredning och lagstiftning väl skulle kunna taga på sig i första hand. Det är ovedersägligt, att författningen är otydlig, och att den leder till alla möjliga tolkningar i tillämpningen. Detta är alldeles tillräckligt för att riksdagen skall begära, att man får en bättre författning, utan att jag behöver specificera redan nu på rak arm, hur denna författning skall se ut, vilket herrarna för övrigt icke skulle fästa det ringaste avseende vid.

Alltså anser jag mig med detta ha velat understryka motionens yrkande på en författning, som närmare klargör, hur man skall gå till väga, och lämnar vissa bestämmelser.

Men vidare har jag dock särskilt velat påpeka, att författningen bör utgå från bostadsfrågan och börja med, att hemmet, antingen kooperativt eller enstaka, bör skyddas, även om man anser sig inte kunna utsträcka skyddet till hyreskasernerna i städerna, vilka faktiskt icke äro hem, utan bara en handelsvara, eller till de stora jordpossessionerna i övrigt, som också äro en handelsvara. Om man skall börja med att fridlysa jorden från de stridigheter, för vilka den nu utgör den främsta tummelplatsen, måste man börja på den plats, där man omsider tack vare sina bemödanden lyckats få ett eget hem, ett kooperativt eller ett enstaka hem.

Men detta går utskottet alldeles förbi. Det är alldeles, som om världskriget icke hade funnits. Detta betänkande är en avspegling av de betänkanden, som vi alltid fingo, innan världskriget utbröt. Och icke är det någon utsikt, att de nya författningarna skola göra det annorlunda, ty vi ha ju redan allmän rösträtt till andra kamraren, och där finns icke heller någon enda reservant i sak.

Nu utgår motionen därifrån, att den, som skaffat sig ett sådant hem, kooperativt eller enstaka, och nedlagt ett visst belopp därpå, får antagas hava nedlagt det belopp han har råd till vid detta tillfälle. Sedan kunna priserna ju stiga på sådana fastigheter på grund av penningvärdets fall eller genom inträffad värdestegring i följd av samhällets egen växt. Men denne man, som sitter där, har icke dessa penningar i sin ficka. Det är ännu ingen inkomst för honom, förrän han har sålt sin fastighet. Alltså bör icke hans fastighet taxeras efter marknadsvärdet, förrän verkligen en ny ägare har nedlagt en så stor köpeskillning och man således fått en ägare, som kan antagas gå i land med att taxeras efter en så stor köpeskillning. Ty vad skulle det betyda, om de egna hemmen hela tiden skulle följa marknadsvärdet i taxeringen? Jo, det betyder helt enkelt, att man säger till denne person: Ni, som sitter här och skulle skapa ett hem för framtiden, men icke haft råd att lägga ned mer än ett visst belopp, ni får en högre taxering i alla fall. Ni får gå ifrån det, ni får sälja det, ty huvudsaken är, att fastigheten är en marknadsvara. Att ni skall få bevara egendomen, intresserar icke det allra bittersta, utan fram med penningarna och skatta, eller sälj, om ni icke kan betala! Det är den rationella grunden för den nuvarande lagstiftningen.

Nu säger utskottet: att det vore orimligt, att om en person bygger

billigt och en annan dyrt, skulle det bli olika taxeringar. Ja, vilken oerhörd olycka! Man får ju säga, att i genomsnitt bygga de väl ungefär lika dyrt. Det beror på priserna för tillfället, det varierar ju något med hänsyn till olika förstånd och omtanke, men det är väl ändå icke avgörande för att man just skall nödvändigt sätta lika värden på dessa fastigheter. Värdet kommer i alla fall att gravitera mot marknadsvärdet, och marknadsvärdet kommer alltid att gravitera mot värdet för den, som byggt dyrt. Alltså får man säga, att detta är egentligen ingen uppmuntran till att bygga billigt, utan tvärtom är utskottets utlåtande en uppmuntran att bygga så slarvigt och dyrt som möjligt.

Ang. ändrade bestämmelser om taxering av fast egendom.
(Forts.)

Så säger utskottet vidare, att anskaffningskostnaden icke bör tillmätas större betydelse än såsom vägledande vid värdesättningen. Detta är således ett erkännande, att det bör kunna vara vägledande vid värdesättningen, och där ser man alltså, att det finns möjligheter att i författningen skriva ut något dylikt och säga, hur långt det skall vara vägledande och hur långt man skall gå, så att det blir en enhetlig praxis. Men det finns icke i författningen.

Ännu mer betänkligt, säger utskottet, är förslaget om det första taxeringsvärdets oföränderlighet, äntill dess egendomen genom försäljning övergår i annans ägo, ty då skulle det medföra en obillig förskjutning av den kommunala skattebördan med mera sådant. Men är det nu icke märkvärdigt, att man alltid anlägger en sådan formell grund för våra författningars uppbyggande? Det reella är ju en persons förmåga att betala sin skatt och det kapital, som han själv har nedlagt för att skaffa sig ett eget hem, eller med andra ord: grunden för det hela är hemmet och icke den köpeskillning, som han kan få på grund av marknadsvärdet.

Hur skulle det för resten gå nu? I följd av kristiden hava ju bostadsförhållandena blivit ännu olidigare i storstäderna, och det har gjorts, att de egna hemmen i grannskapet av storstäderna sprungit upp mångenstädes i ofantliga värden. Då skulle alla människor, som vilja sitta kvar och behålla sitt hem, riskera en vacker dag att, ehuru de betalt kanske tiotusen kronor för sin bostad, få den upptaxerad till femtiotusen kronor, som det kan hända, att värdet stigit till. De skulle då betala skatt efter denna kristidens växling.

En sådan lagstiftning har också den obilliga verkan, att den driver ut alla, som icke ha råd att betala skatten, till utkanterna, bort från deras arbetsplatser, och gör dem till ett slags parias i utkanterna av städerna, i stället för att man skulle tillåta dem att bo kvar, där de en gång slagit sig ned.

Nu vinkar utskottet slutligen med att vi ju ha att vänta en reform av det kommunala skattesystemet. Jag vet nu icke, hur länge vi skola vänta på den. Det ha vi visst gjort under en generation, men den generation, som nu lever, har icke tid att vänta därpå längre. Och för övrigt, skall man vänta något av reformen, så är det viktigt, att man gör sina påminnelser om hur den skall vara beskaffad. Har man icke gjort det, brukar det sedan vara alldeles för sent att riva

Ang. ändrade
bestämmelser
om taxering
av fast
egendom.
(Forts.)

upp vad en så långsam beredning en gång med möda har sammanarbetat.

På grund av vad jag nu anfört och med hänvisning särskilt till att motionen är väckt för att på en praktisk punkt föra på tal frågan om jordens fredande från spekulation och särskilt hemmets fredande från det gamla ekonomiska system, som har bragt så stor olycka över världen, tillåter jag mig, herr talman, att yrka, att riksdagen med anledning av min motion ville hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till tydliga och rättvisa bestämmelser om taxering av fast egendom, särskilt med hänsyn till angelägenheten av en rationell lösning av bostadsfrågan.

Herr Ericsson, Ollas: Herr greve och talman, mina her-
rar! På de skäl, som utskottet anfört i sin motivering, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Det vore ganska frestande att svara åtskilligt på vad motionären har sagt i dag, men det kan icke falla mig in att följa honom i hans utflykter. Jag vill blott och bart göra den anmärkningen, då han talar om att vår nuvarande taxeringsförordning är otydlig och med anledning därav vill ha en, som är tydligare att det åtminstone hittills varit vanligt ställa det kravet på en motionär, att han åtminstone anger de tydligare bestämmelserna, som han vill ha in. Men här är det bara allmänna uttalanden motionären har och begär ändock uttömmande rättvisa och begripliga föreskrifter; huru de skola utformas, har han icke ens givit den minsta antydning om.

Motionen säger, att det är ett andligt värde i att hava ett eget hem, och att den, som har ett sådant, bör hava privilegium, så länge han sitter där. att oberoende av ökat värde av detsamma få behålla samma lägre skatt å detsamma. Men jag skulle vilja fråga motionären: finns det någon billighet och rättvisa i ett sådant förfarande? Jag skall taga ett exempel. Antag att det är två arbetare, som hava skaffat sig var sitt eget hem samtidigt i närheten av varandra. De äro således grannar och sitta på alla sätt i samma omständigheter. Efter några år dör den ene eller kanske säljer sitt egna hem, och en annan kommer i besittning därav. Denne senare tillhör också samma kategori; han sitter i samma omständigheter som den, som suttit före honom. Men han har fått betala sitt egna hem efter det högre, vid inköpet gällande priset, och han blir naturligtvis beskattad därefter. Där sitta nu dessa båda grannar under för övrigt samma omständigheter, och så skall den ene bli högre beskattad än den andre. Är det då större andliga värden i det hem, där den privilegierade sitter, än i det hem, som är skapat vid ett senare tillfälle? Jag tror att ett hem är ett hem, vare sig innehavaren suttit på samma plats en längre tid, eller han av en eller annan anledning varit nödsakad att flytta i en annan bostad. Jag förstår mig icke alls på motionärens tankegång i förevarande fall, och jag vill säga motionären att enligt mitt förmenande är det en stor orättvisa i en sådan anordning.

Vad beträffar talet om att världskriget skulle ha omskapat så många förhållanden, så är ju det alldeles riktigt. Men att det skulle ha skapat fram sådana monopol, som den föregående talaren nämnde, har jag då icke hittills kunnat tänka mig, och jag kan icke heller hädanafter begripa det.

Motionären har ju förut varit med om att yrka fideikommissens avskaffande. Men om man skulle skapa en sådan anordning, som motionären här föreslagit, skulle detta bli ett s. k. nytt fideikommiss, orättvisare än det andra då detta skulle drabba den stora allmänheten. Jag kan ej vara med därom.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Denna tanke är ju icke något påhitt av mig, utan detta är en fråga, som har dryftats mångenstädes, där man verkligen på allvar söker lösa bostadsfrågan, och man har också i utlandet sökt skapa bestämmelser i denna riktning. I motionen har redan erinrats om ett exempel, där långt före världskriget av de danska statsmakterna det fastslogs bestämmelser, som just stå i överensstämmelse med vad jag här föreslagit. I sammanhang med anläggandet av en ny hamn i staden Esbjerg inköpte staten ett stort jordområde, och för att staten själv skulle kunna tillgodogöra sig den jordvärdestegring, som uppkom genom hamnanläggningen, bestämdes att de egna hem och småbruk, som uppstode på detta område, skulle taxeras efter det värde som de hade vid själva anläggningen, men att, om en jordvärdestegring uppkomme, någon avgift för denna icke skulle tagas ut av innehavarna, förrän lägenheterna hade gått i köp, så att denna jordvärdestegring i den nye innehavarens hand utgjorde ett verkligt inkomstgivande belopp. Det är ju någonting i samma riktning som vad jag här föreslagit.

Taxeringsmyndighet här i Stockholm, som studerat dessa frågor och är särskilt inne i dem, har också sagt mig, att det ligger mycket i detta yrkande, och man har även ställt sig kritisk inför statsmakternas tröghet, då de låtit en sådan otydlig, helt allmän bestämmelse äga fortfarande bestånd under ett halvt århundrade, trots att man kagat över att den tillämpades så ojämnt överallt. Men det är väl vårt kalla klimat, som gör, att det går så långsamt för oss att bättra upp sådana saker, så att vi slippa det trassel, som vi ha genom våra otydliga författningar. Fastigheter äro verkligen också något så mångsidigt att man icke endast kan säga, att de skola taxeras efter sitt »värde» — punkt och slut; utan i vad mån detta värde skall upptaxeras beror på olika ändamål med fastigheten. Denna mångsidighet i fastigheternas egen natur och beskaffenhet har lagstiftningen på det mest hänsynslösa sätt dragit ett brett streck över.

Den siste ärade talaren sade, att han icke riktigt förstod, vad motionären menade med det andliga värdet av ett hem, men jag skall påminna om att det har den siste ärade talaren en gång förstått, nämligen då vi tillsammans i den s. k. stora daladeputationen uppvaktade regeringen med anhållan om en snabb lagstiftning mot

Ang. ändrade
bestämmelser
om taxering
av fast
egendom.

(Forts.)

Ang. ändrade
bestämmelser
om taxering
av fast
egendom.

(Forts.)

bolagens jordförvärv för att skydda de egna hemmen i den siste ärade talarens hemtrakt. Då begrep han det, och han skulle nog fortfarande göra det, om vi talade litet mera saktmodigt med varandra och försökte gå till botten med saken.

Det är nu, menade samme talare, en så oerhörd orättvisa, att två personer sitta och hava olika taxeringsvärden på sina egna hem, men jag säger: Där se vi den formella lagstiftningen, formaldemokratien, som man också kan kalla det, ty demokratien har ju, när det gäller sådana här frågor, ofta precis samma lagstiftningstankar som högerpartierna. Man lägger en schablonmässig form över ett mångsidigt innehåll, och på det sättet uppstå olyckorna i världen. Vad som här är den stora realiteten, det är själva hemmet och innehavarens möjlighet att få behålla sitt hem. Möjligheten för honom att behålla sitt hem beror på vad han har råd att kosta på hemmet och det är icke sagt att den, som på sitt hem lagt ned 10,000 kronor under vissa konjunkturen, men icke har råd till mera, har råd att sedan betala skatt för hemmet efter ett värde av 50,000 kronor, förrän denna konjunkturvinst verkligen influtit i hans fickor. Den däremot, som köpt en lägenhet för 50,000 kronor, han får också antagas hava råd att skatta för detta belopp, när han inlåtit sig på en sådan affär. Då säger jag, att det är orättvist, att det är att icke taga någon hänsyn till verkligheten — att icke undersöka, om det icke ligger olika realiteter bakom dessa lika formella företeelser. Det kan mycket väl hända, att den som lade ned dessa 10,000 kronor i ett eget hem, sedan kommit på grön kvist, men då förstår nog lagstiftningen att taga ut detta av honom på annat sätt, och det gör lagstiftningen rätt i, men icke går det på det sätt, som den siste talaren nämnde.

Nu tycks ju detta vara en ny fråga här. Det är den icke i för bostadsfrågan intresserade kretsar. Frågan kommer väl alltså att taga sin tid. Men det får jag säga den siste talaren, att det blir ingen ro i den svenska riksdagen, förrän vi så småningom söka att tillägna oss en social syn på dessa saker och icke låta det gå på de lösa boliner, som det hittills gått. Ett hem är ett andligt värde, och det skall skyddas. Det får icke bli en ockervera, som vår nuvarande lagstiftning gör även det till. Ty det betyder i själva verket hemlöshet, och det är av en sådan lagstiftning, som olyckorna komma.

Ja, nu kan jag en gång för alla få säga herrarna, så att ni icke bli alltför förargade på mig, att det ibland kommer att hända, att jag begär votering, även då det synes hopplöst. Jag skall göra det med moderation, men jag vill göra det exempelvis i dag. Jag gör det av tre bevekelsegrunder. För det första är det det enda sättet för en liten minoritet att organisera sig såsom minoritet inom kamraren, så att man får veta, om den finnes och hur stor den är. För det andra är det ett sätt att väcka intresse för själva saken, ty hur det är — en sak, som bara faller ljudlöst utan att ens motionären själv vågar begära votering, anses i vårt medvetande för en obetydligare sak än om man tvingas gå till valurnan och rösta om den,

ty då har man dock fått göra sig ett besvär för saken, och med varje besvär eller arbete kommer insikt om saken. Slutligen och för det tredje är det så, att även utåt får man den uppfattningen, att frågan är mycket obetydlig, om den faller platt. Men ser man, att det har röstats om den, väcks även uppmärksamheten i landet mera på att det kanske är en viktigare fråga. Ur dessa synpunkter kommer jag att begära votering även i denna sak.

Ang. ändrade bestämmelser om taxering av fast egendom.
(Forts.)

Herr F o r s s m a n: Den ärade motionären förklarade, att han ämnade begära votering för att frågan icke skulle förefalla för obetydlig. Enligt min uppfattning har motionären i alldeles oerhörd grad överdrivit den praktiska och ekonomiska betydelsen av den reform han vill uppnå. Anta vi t. ex., att vi hava ett eget hem, som taxerats till 5,000 kronor, och att detta till följd av konjunkturförhållandena upptaxeras till det dubbla eller till 10,000 kronor, bleve det alltså en ökning av taxeringsvärdet med 5,000 kronor. Bevillningstaxeringen på dessa 5,000 kronor blir 250 kronor, och därefter skulle följaktligen kommunalskatten utgå. Låt oss säga, att kommunalskatten går till 10 procent, så blir hela den ökade belastningen på innehavaren av detta egna hem vid pass 25 kronor. Det kan man väl egentligen icke beteckna såsom något, som försvårar hans existens. eller säga, att det skulle kunna omöjliggöra för honom att behålla hans egna hem.

Det är ofta så med herrar motionärer, att de bita sig fast vid ett förhållande, som de alldeles överdriva och blåsa upp till orimliga proportioner, fast det i själva verket icke har någon synnerlig praktisk betydelse. Så är förhållandet även i detta fall. Att nu för sådana obetydligheter genomföra en ändring i beskattningslagarna, som skulle medföra eklatanta orättvisor, kan det väl ändå icke vara kammarens mening att vilja förorda.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr E r i c s s o n, O l l a s: Herr greve och talman! Endast ett par ord! Utskottet har funnit motionärens förslag ganska otydligt, och man har i stort icke förstått, vad motionären har menat. Jag får förklara, att jag än mindre förstår honom nu, då han försöker jämställa denna fråga med den, i vilken vi för en femton år sedan samarbetade. Jag kan icke se, att dessa frågor hava den ringaste gemenskap med varandra.

Jag begärde emellertid icke ordet för att säga detta, utan för att yttra ett par ord med anledning av motionärens erinran om att liknande frågor varit uppe även i andra länder. Han återopade därvid någon lagstiftning, som varit på tal i Danmark. Han upplyste om att detta danska förslag avsåg, att man icke skulle uttaga jordvärdestegringskatten, förrän innehavaren av fastigheten lämnade densamma eller något liknande. Jag vill då säga, att detta är en helt annan sak, än vad motionären här föreslår. Han föreslår här, att taxeringsförordningen skall ändras därhän, att t. ex. innehavaren av ett eget hem skall undgå den *årliga* skatten till kommunen och staten, som

Ang. ändrade
bestämmelser
om taxering
av fast
egendom.
(Forts.)

egentligen borde påvila honom. Jag frågar ännu en gång: kan det finnas någon reson i sådant? Jag referar ännu en gång till exemplet jag nyss anförde. Men ett annat förhållande är det som sagt, om man tänker sig en skatt, som endast skall utgå för en gång, en jordvärdestegringskatt. Då kan man reflektera på den anordningen, att skatten icke behöver erläggas, förrän man verkligen åtnjutit s. k. klingande valuta i det högre värdet. Detta anser jag vara alldeles riktigt.

Det var endast detta jag ville påpeka. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Ö r n e: Herr talman, mina herrar! Jag kan i stort sett för-ena mig med den siste talaren. Jag vill endast tillägga en alldeles bestämd protest mot motionärens hela tankegång, då vad han föreslagit komme att gå ut över de fattiga, d. v. s. de nu, som icke hava haft råd att skaffa sig egna hem. Finns det någon som helst rim och reson i att en tjänste- eller ämbetsman t. ex., som före denna kristids inträde tack vare ärvd eller förvärvad förmögenhet hade råd att bygga sig en villa för, låt oss säga, 30,000 kronor, skall sitta fullkomligt oberörd av hela den ekonomiska omvälvning, som nu har skett, under det att en hans kamrat vid samma ålder och med samma lön, som nu skall skaffa sig ett eget hem, först och främst får betala det med 100,000 kronor eller följaktligen, om den förre kan anses hava en hyra på 2,000 kronor, måste räkna med en hyra på närmare 7,000 kronor, och dessutom skall betala en flerdubbelt högre skatt. Det ligger enligt min mening något oerhört orimligt i detta, att just de, som medan det var normala tider hade råd att skaffa sig ett eget hem, skola beredas en extra förmån i skattehänseende gent emot alla dem, som voro för fattiga att göra det då och nu få sitta och betala hyror, som tiudubbelt överstiga den skatteförhöjning, som egnahemsbyggaren eventuellt måste underkasta sig. Ur den synpunkten synes det mig, att ett bifall till motionärens tankegång mot den stora massan av städernas be-folkning skulle innebära en stor orättvisa.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Gent emot herr Ollas Ericsson vill jag säga, att det av mig anförda exemplet från vårt tidigare medarbetarskap har det gemensamt med detta, att det gällde att freda jord från spekulation, och det är vad som avses även i detta fall.

Vad beträffar det exempel, som en annan talare framdrog med 5,000 och 10,000 kronors taxeringsvärden, så vill jag svara, att jag icke nämnde 5,000 och 10,000 kronor utan 10,000 och 50 000 kronor, ty så stor kan stegringen vara ibland, under sådana här konjunkturförhållanden, och då ställer sig saken även i fråga om siffrorna något annorlunda. Men vad det särskilt gäller är, att man icke vet, vilken lagsiftning staten kommer med i sådana här avseenden. Det tillkommer nya lagstiftningar, som följa taxeringsvärdet, och då är det särdeles viktigt, att man från början i själva lagen har en rationell grund, som kan vara vägledande för det fortsatta beskattningsarbetet.

Den siste talaren, herr Örne, framhöll, att detta särskilt skulle gå ut över de fattiga. Jag har alltid förvånat mig över att när man verkligen vill söka börja taga bort kapitalismens grepp över jorden, finns det mycket svaga möjligheter att få något verkligt stöd från socialdemokrater i riksdagen, och därför var det icke heller någon överraskning för mig, att sådant saknades i detta fall. Dock hava herrar Månsson i Hagaström och Bäckström, vilken tyvärr nu är frånvarande, reserverat sig mot utskottets motivering, därför att de funnit, att det i alla fall allt låg åtskilligt i min motivering, och de äro ju socialdemokrater.

Nu vill jag säga, att man icke bör mäta med sådana höga tal, som herr Örne rörde sig med, ty det kommer nog en tid, då vi allesammans få uppgiva dem. Det är för att få ett skydd för de små hemmen, som motionen är väckt — de små hemmen, till vilka vi nog litet var få krypa ned. Sedan kan det förekomma, att jag påpekar det, att personer, fastän deras hem tillkommit olika, med tiden fått samma bärkraft för beskattning, och det får då staten taga ut av dem på annat sätt. De andra olägenheterna, om vilka herr Örne talade, finns det många olika vägar att komma till rätta med, så att skattebördan blir lagd på de rätta axlarna. Men vad är det som sker med hela det nuvarande systemet? Man driver ut just alla de små hemmen och deras innehavare. De kunna i längden icke stå sig mot de stora värdestegringar, som förekomma i samband med en storstads utväxande, utan de drivas ut från sina arbetsplatser, i stället för att de borde ha rättighet att bo mitt i staden, fredade lika väl som de stora husen — varför skola icke alla små hus få vara kvar mitt i en stor stad? Det kunna de ej, i fall man icke tager bort spekulationsvärdena på hemmen, och även med herr Örne's system skola storstadens polyparmar göra sin gärning: ut med dem: så följa skyskraporna, femvåningshusen, efter, där trädgårdsstaden förut stått. Denna farhåga ligger bakom förslaget, vad man än må säga om det-samma, och bakom det ligger vägen till ständig kamp mot herrarnas ens'ändiga sammanhållning inom alla partier mot alla bemödanden att få jorden fredad för den kapitalistiska spekulationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å det under behandling varande betänkandet yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att kammaren med avslag å utskottets hemställan skulle, med föranledande av hans i ämnet väckta motion, hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till tydliga och rättvisa bestämmelser om taxering av fast egendom särskilt med hänsyn till angelägenheten av en rationell lösning av bostadsfrågan.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Första kammarens protokoll 1919. Nr 8.

Ang. ändrade
bestämmelser
om taxering
av fast
egendom.
(Forts.)

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles herr Lindhagens under överläggningen framställda yrkande.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 9.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrade föreskrifter i fråga om den ort, där vinst av försäljning av fastighet skall taxeras till bevillning; och
nr 8, i anledning av väckt motion om tullfrihet för tryckpapper.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 3, angående utbetalning av förskott i avräkning å tillfälligt arvodes tillägg åt tjänstemän och vaktbetjante hos riksdagens kamrar och utskott;

nr 4, i anledning av väckta motioner om inställande av tryckningen av kamrarnas protokollsutdrag m. m.;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om visst undantag från tillämpningen av 49 § 1 mom. och 165 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande tillfälligt undantag från gällande inskränkningar i rätten att använda sparbanks vinst; samt

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för likviderande av förfallen skuld å statslån till Hässleholm—Markaryds järnvägsaktiebolag.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och lades till handlingarna första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning; och

nr 2, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 32, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Bergqvist* och *Klefbeck* hemställt, att riksdagen ville för sin del besluta, att 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Församling må äga att höja den lön, som Konungen enligt denna lag för viss tjänst bestämt, dock att för sådant beslut fordras, att minst tre fjärdedelar av de närvarande rösta därför. Beslutet skall för att vinna bindande kraft underställas Konungens prövning och stadfästelse.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion för sin del antaga följande

Lag

om ändrad lydelse av 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910.

Härigenom förordnas, att 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Beslutar församling med minst tre fjärdedelar av de i omröstningen deltagandes röster att höja lön, som Konungen enligt denna lag för viss tjänst bestämt, skall det beslutet, för att vinna bindande kraft, underställas Konungens prövning och fastställelse.

Herr *Ekman*, *Carl Gustaf*: Det är naturligtvis, herr talman, tämligen utsiktsöst att gentemot ett enhälligt utskott åstadkomma ändring i det nu föredragna ärendet, men då jag icke kan följa utskottet i dess hemställan, ber jag att få säga några ord.

I det föreliggande fallet hava motionärerna hemställt om ändring i lagen om reglering av prästerskapets avlöning, 10 §, varigenom det gällt att, när en församling ville giva åt sin präst en extra avlöning, skulle för beslutets giltighet erfordras en röstövertikt av minst $\frac{3}{4}$ av församlingens hela röstetal efter röstvärdet. Motionärerna hava, efter mitt förmenande med rätta, påpekat att om denna bestämmelse redan förut var synnerligen långt gående och gjorde det nära på omöjligt att realisera syftet med stadgandet, blir det ännu svårare efter utvidgning av röststrätten inom kommunerna, så att antalet röstberättigade nu blivit så stort som

Om församlingens rätt att höja fastställd lön vid prästerlig tjänst

Om försam-
lings rätt att
höja fastställd
lön vid
prästerlig
tjänst.
(Forts.)

möjligt. Motionärerna hemställa om sådan ändring, att $\frac{3}{4}$ av kommunens hela röstetal skulle ändras till $\frac{3}{4}$ av de i omröstningen deltagande, och detta yrkande har vunnit lagutskottets understöd.

För min del kan jag icke vara med om att gå så långt som här föreslås, ty vad kan $\frac{3}{4}$ av de i omröstningen deltagande» betyda? Det kan komma att betyda, att det bleve tre av i stämman deltagande fyra personer som komme att bliva bestämmande. Och detta är icke något konstruerat fall. Jag skulle kunna anföra många exempel, då på stämman lönefrågan kommit upp, utan att många inom församlingen fått reda på, att dylika ärenden skulle komma under behandling. Det kunde därför mycket lätt tänkas, att här åsyftade fråga komme att avgöras med ett deltagareantal, som visst icke garanterade, att i kommunen funnes åtminstone en avsevärd opinion för det lönetillägg, som genom ett sådant beslut skulle komma till stånd. Jag har därför ansett, att om man ville tillmötesgå motionärerna, på ett sätt som är rimligt och skäligt, skulle man kunna göra det exempelvis genom att till den föreslagna ändringens allmänna förutsättning anknäta en sådan bestämmelse, som att de i ett sådant beslut deltagande skulle utgöra en viss procent av församlingens röstberättigade innevänares antal. Jag vill icke yttra mig om själva procenttalet, huruvida det skall vara 2, 5 eller 10 procent, men i alla fall någon sådan bör bestämmas som garanterar att för beslut av denna art finnes åtminstone en avsevärd opinion i församlingen. Detta garanterar icke i någon mån det stadgande, som lagutskottet nu föreslår. Jag står således på den ståndpunkten, att jag har att välja mellan att försöka framställa förslag i det avseendet — det kan naturligtvis icke låta sig göra; om man skulle gå den väg jag anvisat, behövs i avseende å procenttalet ett ingående övervägande — eller att yrka återremiss eller slutligen att yrka på rent avslag. Då jag befarar, att utskottet skulle komma att motsätta sig en återremiss i den riktning jag angivit, och enär behovet av denna lagstiftning icke är så trängande att man icke kan vänta till nästa år, då ett förslag kunde framkomma, som täcker vad jag angivit såsom önskvärt, vill jag för min del yrka avslag. Skulle emellertid ett återremissyrkande komma upp i syfte att realisera vad jag här påvisat såsom lämpligt, har jag icke något emot att därom förena mig. Tillsvidare vill jag, på grund av de skäl jag anført, yrka avslag på vad utskottet här hemställt.

Herr Klefbeck: Jag får säga att jag finner det litet tråkigt att yttra mig i en fråga, som rör prästernas avlöning. men såsom det nu är ställt, har jag »mitt på det torra» så att frågans utgång inverkar icke alls på min personliga uppfattning. Då jag emellertid deltagit i utskottsbehandlingen, skall jag be att få svara något litet.

Den föregående talaren gav sig icke in på förutsättningen för, att ett sådant här förslag kommit fram, på annat sätt än att han sade att behovet kan icke vara så förfärligt trängande. Jag tror icke det behöves mer än en ganska flyktig granskning av de lönebelopp, som av lönereglingskommittén undan för undan fastställas,

för att bliva fullt på det klara med att behovet av en sådan förändring, som här föreslås, är synnerligen trängande. Det torde snart icke finnas någon enda tjänstemannaklass i hela Sveriges rike, även med långt mindre utbildningstid än prästerskapet, som fått sådana löner fastställda för sig som prästerna fått. Jag vill icke vidare ingå på det kapitlet, då den föregående talaren icke heller gjorde det, utan blott svara på det han anförde gentemot nu föreliggande förslag om ändring.

Han menade att den garanti, som avses mot fattande av förhastade beslut vid en kyrkostämma, icke skulle föreligga i förslaget. Jag tror att den gör det. Han sade, att man kunde tänka sig att beslutet komme att fattas av tre personer av fyra på stämman närvarande. Rent teoretiskt sett kan man icke invända något mot vad han säger, men man skall i alla fall vara mycket litet förtrogen med huru det går till på kyrkostämmor för att kunna komma med ett sådant påstående; och allra minst kan man göra det, om man känner till, huru ett sådant ärende, som angår löner i allmänhet och löner åt prästerskapet i synnerhet, förmår väcka intresse i mycket vida kretsar inom församlingen. En kyrkostämma, som blivit utlyst att hållas för höjning av prästernas löner, blir utan tvivel synnerligen talrikt besökt.

Vidare vill jag påpeka, att vi bibehållt den enligt gällande lag föreskrivna majoriteten av $\frac{3}{4}$. Annars brukar i de allra flesta fall den kvalificerade majoriteten utgöras av $\frac{2}{3}$.

Till sist ber jag få påpeka, att i vårt förslag ingår bestämmelsen, att ett beslut, för att bli gällande, skall underställas Kungl. Maj:ts prövning, och det torde vara en synnerligen stark garanti. Man torde icke alls behöva befara, att Kungl. Maj:t, som får alla handlingar till sig överlämnade, skall stadfästa ett beslut, som fattats på grund av mindre vederhäftig motivering eller med så ringa deltagande, som den förste ärade talaren anförde. Dessutom torde vara sannolikt, att om ett beslut angående höjning av prästerskapets avlöning fattats på en så ringa besökt kyrkostämma, som det antydes, detta komme att överklagas, och sålunda skulle det givas ännu starkare anledning för Kungl. Maj:t att taga ett stadfästande av beslutet under omprövning, än annars skulle fallet.

Jag tror sålunda, att de garantier som föreslås äro fullt tillräckliga, och jag tror även, att ett bifall till utskottets förslag skall möjliggöra för en församling att under något så när rimliga förhållanden fatta beslut i förekommande avlöningsfrågor rörande prästerskapet. Det synes mig icke riktigt att ställa församlingen i sådant läge, att det för henne bleve absolut omöjligt att bringa till avgörande uppkommande ärenden av detta slag, och jag ber således att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergqvist: Först ber jag att med tillfredsställelse få konstatera, att den förste ärade talaren i sak egentligen icke hade något emot att ett beslut ungefär i den riktning, som motionen går, komme till stånd. Han ansåg sig emellertid icke kunna gå så långt

*Om försam-
lings rätt att
höja fastställd
lön vid
prästerlig
tjänst.
(Forts.)*

Om försam-
lings rätt att
höja fastställd
lön vid
prästerlig
tjänst.
(Forts.)

som motionärerna och utskottet föreslagit. För det första befarade han, att det kunde hända, att det bleve endast rätt få av församlingens medlemmar, som finge reda på, att vid stämman ärende om tillskott till prästlönen skulle förekomma till behandling. En sådan farhåga kan man dock ha beträffande varje ärende, som behandlas på kyrkostämman, men det är ju dock så, att kyrkostämman skall kungöras genom att dess hållande och de ärenden som skola handläggas publiceras i kyrkan och även genom ortens tidningar. Vidare kan intet lagligt beslut fattas på en kyrkostämman, med mindre kyrkorådet förberett det, och däri liksom väl också en garanti för att, då det gäller sådana beslut, som röra församlingens utgifter, de komma att bli bekanta tämligen allmänt. Men herr Ekman befarade i alla fall, att det skulle kunna hända, att det bleve få deltagare, och därför ville han hava en garanti som medförde att en för fåtaligt besökt stämman icke skulle kunna besluta i ärende, sådant som det här ifrågasvarande. Han ville därför ifrågasätta bestämmelser om en viss procent av inom församlingen röstberättigade som skulle deltaga i stämman, för att dess beslut skulle bli giltigt. Någon dylik bestämmelse förekommer dock icke i lagstiftningen annat än när det gäller prästval. I fråga om beslut i övrigt känner jag icke till något dylikt stadgande; åtminstone kan jag ej erinra mig, att kommunalförfattningarna innehålla någon sådan bestämmelse. Jag vill icke förneka, att det skulle vara möjligt att införa något sådant, men jag tror knappast det kan vara nödvändigt i detta fall. Utom att det är föreslaget, att minst $\frac{3}{4}$ av de i omröstningen deltagande skola biträda beslutet, förekommer ytterligare den garantien, att beslutet skall av Konungen prövas och stadfästas, och det kan förutsättas, att beslut som underställes Kungl. Maj:t icke har utsikt att bli godkänt, om det tillkommit på sådant sätt, att endast ett fåtal deltagit.

Vidare vill jag säga en annan sak: Varför göra denna restriktion i avseende å prästerskapet, när församlingen har rätt att besluta i andra liknande frågor med enkel majoritet. Gäller det t. ex. att höja lönen för en folkskollärare finnes ingen kvalificerad majoritet föreskriven. Åtminstone när det gäller tillfällig löneförbättring, erfordras endast enkel majoritet. Då man nu föreslagit majoriteten så hög som $\frac{3}{4}$, tycker jag, att man därmed borde hava skapat en tillräcklig garanti.

Jag instämmer med näst föregående ärade talare i hans yttrande, att ett uppskov med frågan vore att beklaga, ty det finns verkligen fall, där en förbättring av prästlönen är av mycket trängande behov påkallad. Jag tänker mig t. ex. en komminister, som efter den nya löneregleringen icke har mer än 3,000 kronor i avlöning, ty det finnes sådana, och att han sitter med t. ex. 8 å 9 barn. Man förstår, att för en sådan familj existensmöjligheterna äro ganska små, och om församlingen då icke inom rimlig tid skulle kunna giva något litet tillskott i löneförmånerna, låge ju däruti något obarmhärtigt. Det kan ju hända, att riksdag och kyrkomöte sedermera skulle genomföra en sådan ändring, men det dröjer i alla fall

därmed, och det är så, att medan gräset växer, dör kon. Därför synes det mig, att alla skäl tala för att redan nu beslut bör fattas. och jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Om försam-
lings rätt att
höja fastställd
lön vid
prästerlig
tjänst.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl Gustaf: Det var med en viss förvåning jag hörde den argumentation, som anfördes mot mitt yrkande. Jag ber först få säga herr Klefbeck, att jag visst icke saknar kännedom om deltagandet i kyrkostämmor. Min erfarenhet i den vägen sträcker sig över vida områden, och jag kan såsom totalintryck säga, att jag knappt vet någon församling, där deltagandet är fåtaligare i regeln än på kyrkostämmorna.

Herr Klefbeck sade också att, om beslutet skulle fattas av så liten majoritet, det säkerligen skulle överklagas. Men för att ett överklagande skall vinna frångång, måste ett fel vara begånget. Naturligtvis ligger det icke något fel uti att ett sådant fåtal kommit till kyrkostämman. Skulle man klaga av sådan anledning, så vore det nog utan all utsikt till framgång, ty rent formellt har saken lagligen behandlats. Om jag tänker mig, att fyra å fem personer varit närvarande på stämman, och avgjort utan votering, så innehåller antagligen protokollet, att beslutet varit enhälligt, utan någon uppgift om antalet deltagare. Kyrkostämmoprotokollen bruka icke innehålla uppgift om antalet deltagare. Hos Kungl. Maj:t föreligger därmed ärendet i sådan form, att det fullt lagliga protokollet endast talar om att ett enhälligt beslut fattats och ingenting vidare. Någon garanti för att en verklig opinion därvid gjorts sig gällande i församlingen har man dock därmed icke fått.

Det har talats om sättet för kungörandet av kyrkostämmorna. På sina håll kungöras kyrkostämmorna både från predikstolen och genom annonser i tidningarna. På andra håll kungöras kyrkostämmorna endast i kyrkorna. Man har dock ingen garanti för, att stämmor, som kungöras i kyrkorna, bliva allmänt kända.

Nu skulle vad jag här vill förekomma kunna botas också på annat sätt. Det skulle kunna föreskrivas, att ärenden av denna art skulle behandlas på två stämmor. Det kunde även tänkas andra former för den sak att ett sådant beslut skall vara tillkommet på grund av en verklig opinion i församlingen.

Jag vill till sist gent emot herr Bergqvist säga, att jag icke vill motsätta mig, att en församling giver en fattig komminister med n:o barn en liten tillökning i avlöningen. Men jag vill att, när beslutet fattas, det skall ske på grund av en allmän önskan inom församlingen att bevilja löneförbättring. Och jag förstår icke, att man här vill motsätta sig ett förslag, som endast går ut på att i församlingen skall finnas opinion för beviljandet av ansöket. Det förefaller som om det skulle vara både ur kyrkans och prästerskapets synpunkt mera tilltalande, att löneregleringar tillkomma endast under sistnämnda form, och därför hemställer jag om bifall till mitt yrkande.

Herr Klefbeck: Jag uttryckte mig väl otydligt kan jag tro, eftersom den siste ärade talaren kunde draga en sådan slutsats som

Om försam-
lings rätt att
höja fastställd
lön vid
prästerlig
tjänst
(Forts.)

han gjorde av vad jag yttrat. Men han borde hava förstått, att det icke var min mening, om jag nu än sagt så. Jag skall emellertid försöka klargöra vad jag menade.

Först sade den ärade talaren, att jag gjort gällande, att klagan kunde anföras på den grund att kyrkostämman varit fåtaligt besökt. Det har verkligen aldrig fallit mig in, utan det jag ville yttra i detta sammanhang, det var att, om ett sådant beslut fattades på en fåtaligt besökt kyrkostämma och det icke uppbars av någon utbredd mening inom församlingen, detta beslut alldeles givet komme att verka så, att de som vore missnöjda komme att uppsöka alla tänkbara anledningar till klagomål för att få detsamma upphävt. Det var min mening i saken.

Vidare ber jag att få påpeka vad jag sade om de mer eller mindre talrikt besökta kyrkostämmorna. Jag vet väl, att kyrkostämmor ofta äro fåtaligt besökta. Men vad jag vet är också att, så fort det är fråga om en lönefråga och alldeles särskilt någon lönefråga för prästerskapet, så kan jag garantera den siste talaren, att den kyrkostämman icke blir fåtaligt besökt.

I detta sammanhang kanske också bör påpekas, att enligt den sista författningen om publicerandet av kungörelser om kyrkostämmor dessa skola, vad Stockholm beträffar, kungöras i tidningarna och icke bara i en utan i tidningarna i orten samt i landsorten i den eller de tidningar, som en $\frac{1}{3}$ av de i viss kyrkostämma deltagande begära. Så nog komma kyrkostämmorna till allmänhetens kännedom.

Herr A l e x a n d e r s o n: Herr talman! Jag har begärt ordet blott för att stryka under, att inom lagutskottet man visst icke förbisett de synpunkter, som här från herr Ekmans sida gjorts gällande. För min del framhävde jag inom utskottet rätt starkt mina betänkligheter mot att gå den väg som utskottet gjort, just därför att jag tänkte mig, att resultatet kunde bliva att en lönändring kunde bestämmas genom överrumpling. Men i lagutskottet, som vid tillfället var sammansatt av personer från alla partier och från alla landsdelar, uttrycktes från alla möjliga håll en fast övertygelse, att det icke vore någon risk för någonting sådant, utan, såsom herr Klefbeck sade, — bleve det blott bekant, att på stämman skulle förekomma ett ärende, som vore av den betydelse för kommunens ekonomi som en höjning av prästerskapets löner, komme det att bliva en talrikt besökt kyrkostämma. Det kan ju icke inträffa, att det blir alldeles obekant, att ett sådant ärende skall förekomma, ty i kungörelsen om kyrkostämma skall det angivas de ärenden, som på kyrkostämman skola förekomma. Och vad särskilt landsbygden angår, där man är så väl underrättad om vad som händer och sker inom hemsocknen, kan jag icke föreställa mig, att icke denna kungörelses innehåll skulle bliva tillräckligt spridd för att det skulle bliva en tillräckligt representativ kyrkostämma som komme att besluta. I städerna ställer det sig nog litet annorlunda, men även där undrar jag, om man kan behöva hava några sådana bekymmer, som

den ärade talaren gav uttryck åt. Jag får erkänna, att jag icke har någon personlig erfarenhet från kyrkos'ämmor, men nog vet jag, att kyrkostämmor brukar vara ytterst livligt besökta, då det har gällt något ekonomiskt ärende, som har varit ägnat att uppkalla meningsskiljaktighet inom kommunen.

Den föregående talaren talade om möjligheten att återremittera ärendet till lagutskottet för att man där skulle kunna göra något tillägg. Jag tror, att det bleve litet svårt att bestämman sig för vilken procent av kommunens medlemmar man skulle fordra. Det vore väl så gott, att hela ärendet finge underkastas Kungl. Maj:ts prövning, om nu icke riksdagen omedelbart beslutar en lagändring. Att göra ett ärende med så ringa räckvidd som detta till föremål för en riksdagens skrivelse finner jag å andra sidan icke nödvändigt, utan jag tager för givet att, sedan uppmärksamheten blivit fäst på nödvändigheten att göra något för det verkligen bekymmersamma läge, som en stor del av landets präster befinna sig uti. Ärendet nog kommer upp genom regeringens initiativ, för den händelse riksdagen icke skulle finnas villig gå med på det omedelbara förslag till ändring, som utskottet framställt, till vilket jag emellertid, herr talman, tillåter mig yrka bifall.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt föreliggande yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Upplästes följande skrivelse från riksdagens justitieombudsman:

Till herr talmannen i riksdagens första kammare.

För den åtgärd, som på riksdagen må ankomma, får jag härmed värdsamt anmäla, att professorn *Karl Warburg*, vilken den 24 april 1918 av riksdagen förordnats att vara en av kommitterade till tryckfrihetens vård, den 14 september 1918 avlidit.

Stockholm i justitieombudsmansexpeditionen den 10 februari 1919.

Nils Lilienberg.

Folke Engströmer.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge hemställa, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde, som komme att hållas lördagen den 22 innevarande månad, företaga val av valmän jämte suppleanter för utseende av en kommitterad för tryckfrihetens vård efter avlidne professor *Karl Warburg*.

Denna hemställan bifölls.

*Om försam-
lings rätt att
höja fastställd
lön vid
prästerlig
tjänst.*

(Forts.)

Vidare anförde herr talmannen, att han likaledes efter överenskommelse med andra kamrnarens talman finge föreslå, det första kamraren ville besluta, att vid sammanträdet den 22 i denna månad skulle företagas val av valmän jämte suppleanter för utseende av riksdagens justieombudsman och riksdagens militieombudsman samt deras efterträdare.

Detta förslag antogs.

Greve *Spens* väckte en motion, nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

Motionen hänvisades till bankoutskottet.

*Interpellation
angående
kristidskom-
missionernas
verksamhet.*

Ordet lämnades på begäran till herr *Rosén*, som yttrade: Alltsedan bränslekommissionen den 16 april 1917 tillsattes, har densamma inom hela vårt land tilldragit sig särskild uppmärksamhet. Och detta icke blott på grund av dess omfattande affärsrörelse och de förluster, som statsverket därigenom åsamkats, utan även genom de arbetsmetoder, som detta statens organ tillämpat. Det är i sistnämnda avseende som återigen en händelse inträffat, som nödvändiggör att denna institutions hela verksamhet omedelbart göres till föremål för en ingående och verkligt klarläggande undersökning.

I tidningen *Nya Dagligt Allehanda* för den 13 februari 1919 meddelas att bränslekommissionen på sin tid från Holland inköpt en bogserbåt »Doggen» för ett pris av 195,000 kronor, å vilken båt bränslekommissionen uppgavs hava lidit betydande förlust. Bränslekommissionens chef, direktör *Åkerman*, hade på förfrågan av tidningen upplyst, att kommissionen aldrig sett båten då densamma inköpts, utan att man litade på besiktningssinstrumentet. Båten visade sig vid ankomsten enligt bränslekommissionens mening vara underhållig, och blev bränslekommissionen tillrädd att, om så kunde ske, sälja båten för 150,000 kronor. Dessförinnan hade dock båten underkastats reparation för en kostnad av några tusen kronor. Bränslekommissionen hade också givit en person i uppdrag att söka försälja båten till nysnämnda pris. Enligt herr *Åkermans* skildring lyckades emellertid denne person driva upp priset till 175,000 kronor, »varför de överskjutande 25,000 kronor utbetalades som arvode åt de personer, som haft med försäljningen att göra».

Denna redogörelse för affären ifråga kom emellertid genom tidningen under ögonen på köparen av båten, disponenten för *Ljusne-Voxna* aktiebolag överingenjör *H. von Eckermann*, vilken förklarar sig hava med intresse för att icke säga häpnad läst bränslekommissionens förklaring om båtförsäljningen och vad därmed sammanhänger. Överingenjör *von Eckermann* skriver:

»Förhållandet är nämligen det, att jag själv under besök vid Ekenbergs varv, där en av Ljusne-bolagets båtar förliden vinter låg under ombyggnad, lade märke till den bredvid liggande »Doggen», och vid förfrågan hos varvspersonalen erfor, att den upplagts av B. K. såsom för dem oanvändbar.

*Interpellation
angående
kristidskom-
missionernas
verksamhet.
(Forts.)*

Då båten syntes mig genom en mindre ombyggnad kunna omskapas till en förstklassig sjögående bogserare konfererade jag med förste fartygsinspektör Erdtman samt föranstälde sakkunnig besikning av båten, varvid densamma befanns i allt väsentligt fylla fartygsinspektionens förklaringar, vara väl och starkt byggd, men synnerligen slarvigt och vårdslöst upplagd med rostiga tankar, hoprostad maskin och läcksprungen panna.

Med Stockholms vedaktiebolag såsom representerant för B. K. överenskomms om ett sammanträffande vid Ekenberg, sedan jag direkt hos B. K. förvissat mig om, att de voro villiga eventuellt sälja båten. Vid detta sammanträffande begärde deras tjänsteman 225,000 kronor för »Doggen» där den låg. I enlighet med av mig verkställd värdering erbjöd sig Ljusne-Voxna aktiebolag att köpa båten för ett pris av 175,000 kr., sedan den iordningstälts i fullt sjövärdigt skick samt fullgjort godkänd provtur, vilket anbud Vedaktiebolaget anhöll få skriftligt. Den 14 mars 1918 lämnades skriftlig option, gällande till och med den 15 mars kl. 12 middagen. Nästa dag erhöll Ljusne-Voxna aktiebolag förfrågan om anbudet finge stå till den 18 mars, på middagen, vilket beviljades skriftligt.

Den 18 mars accepterade Vedaktiebolaget anbudet och den 13 april likviderades båten efter fullgjord provtur.

»Doggen» har under sitt nuvarande namn »Ellwe» i oförändrat skick dagligen fullgjort långbogseringar för Ljusne-verkens räkning under 1918 års seglation, samt visat sig vara ett exceptionellt gott och kraftigt fartyg. Att emellertid B. K. icke kunnat rätt bedöma fartygets sjövärde säger sig självt, men vad såväl undertecknad, det bolag, jag företräder, som en större allmänhet med skäl kan fordra, det är att få veta till vilka personer de 25,000 kronornas provision utbetalats.

Då jag enbart förhandlat med Bränslekommissionen och dess Vedaktiebolags officiella tjänstemän, synes mig dess värre icke mer än en slutledning kunna göras, vilken samtidigt ytterligare framhäver den skandal B. K. varit för land och rike.»

Av herr von Eckermans förklaring framgår oförtydligt att av bränslekommissionen i detta fall utbetalats till någon mellanhand vid affären ifråga ett belopp av 25,000 kronor. Vem denna mellanhand är, och vad den uträttat för nyssnämnda summa, framgår icke av hittills synliga meddelanden. Men det synes vara absolut nödvändigt att klarhet härom vinnes, liksom även därom, huruvida kommissionsaffärer av dylik art i större eller mindre omfattning varit förbundna med bränslekommissionens verksamhet i övrigt.

Säld inför ett dylikt fall måste man ånvo fråga sig, om även inom övriga statens kristidsorganisationer liknande eller härmed besläktade affärer förekommit? Jag förutsätter såsom självfallet,

*Interpellation
angående
kristidskom-
missionernas
verksamhet.*

(Forts.)

att regeringen företagit eller, i den mån så icke kunnat ske, företager noggrann utredning härom. Den allmänna oro, som meddelanden av ovan angiven art naturligen framkallar i de vidaste kretsar, kräver ovillkorligen att så sker.

För att sätta regeringen i tillfälle att om härutinnan vidtagna åtgärder lämna upplysning, anhåller jag vördsamt om kammarens medgivande att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat den förklaring rörande den bränslekommissionens förfaringsätt, som här ovan återgivits?

2. Har den instruktion, som utfärdats för kristidsorganisationernas överrevisorer givits en sådan avfattning, att den granskningsskyldighet, som åligger dem, omfattar även sådana sidor av kommissionernas verksamhet, som här berörts?

3. Om så icke är fallet, ämnar herr statsrådet vidtaga åtgärder, som på ett fullt betryggande sätt klarlägger kommissionernas verksamhet?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakarande spörsmål finge framställas.

Efter föredragning av de under sammanträdet avlämnade kungl. propositionerna hänvisades propositionerna nr 82 och 83 till bankoutskottet, nr 88 och 89 till jordbruksutskottet samt nr 90 till bevillningsutskottet.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 15, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 4 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om undantag från tillämpningen av förordningen den 25 juli 1912 angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt manio-
karot och andra väsentligen lika stärkelserika, tullfria utländska ämnen, använda vid tillverkning av stärkelse; samt

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om visst undantag från tillämpningen av stadgandet i 13 § 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin m. m.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 2 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1920 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet; och

nr 2 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1919 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 9, i anledning av väckt motion angående ändring i visst hänseende av de vid förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen m. m.; samt

nr 10, i anledning av väckt motion om utbetalande till Gustav Herman Lindstén av visst belopp såsom ersättning för mistad verksamhet inom tobaksbranschen på grund av tobaksmonopolets införande; ävensom

första lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 19 mom. 1 värnpliktslagen den 17 september 1914.

Justerades tolv protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1,51 e. m.

In fidem
A. v Krusenstjerna.

Tisdagen den 18 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr t a l m a n n e n yttrade: Mina herrar! Åter har en lucka uppstått i våra led. Johan Ekman, som ännu vid vårt sista sammanträde var ibland oss, glad, vänlig och deltagande som alltid, har i dag oförmodat borttryckts av döden. Under sexton riksdagar har han här med nit och intresse deltagit i vårt arbete och därunder i sällsynt grad förmått att förvärva sig vänner, icke blott inom det parti, han tillhörde, utan även inom alla politiska fraktioner. Därför är det också många, för vilka det kommer att kännas som en personlig saknad att här i denna sal icke längre se hans vänliga ansikte.

Frid vare över hans minne!

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 84, angående fyllnadspension å allmänna indragningsstaten åt kaptenen G. Å. H:son Brilioths änka och minderåriga barn;

nr 85, angående pension å allmänna indragningsstaten åt faktoriarbetarna Carl Gustaf Stolt och Carl Gustaf Carlsson;

nr 86, angående pension å allmänna indragningsstaten åt vissa arbeterskor vid ammunitionfabriken;

nr 87, angående pension åt logementsuppassaren vid krigsskolan P. A. Zetterqvist;

nr 91, angående pension till förre båtsmannen August Vilhelm Andersson Fast;

nr 92, angående uteslutande av vissa bestämmelser i avtal den 12 mars 1917 mellan kronan och Stockholms stad angående mark i Djurgårdsstaden och vid Kaknäs;

nr 93, angående beredande av avlöningsfyllnad åt vissa underofficerare av 3:e graden vid flottan och kustartilleriet;

nr 94, angående ytterligare bidrag ur jämtländska renbetesfjälens skogsfond till anläggning av en enskild väg inom Offerdals socken av Jämtlands län;

nr 95, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; samt

nr 96, med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1919 års taxering till bevillning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Bruksägaren *B. H. A. Kjellgren* är på grund av sjukdom (gallstenslidande) oförmögen att bevista riksdagen under 1 månad, vilket på heder och samvete intygas.

Stockholm den 16. 2. 1919.

Robert Dahl,
leg. lakare.

Att ledamoten av första kammaren adjunkt *Olof Olsson* till följd av lungkatarr (spanska sjukan) är tillsvidare oförmögen till arbete intygas.

Stockholm den 17. 2. 1919.

Fritz Svensson.
leg. lakare.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om visst undantag från tillämpningen av 49 § 1 mom. och 165 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande tillfälligt undantag från gällande inskränkningar i rätten att använda sparbanks vinst; samt

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för likviderande av förfallen skuld å statslån till Hässleholm—Markaryds järnvägsaktiebolag.

Anmäldes och bordlades

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnader för laga skifte i Mässlingens by i Jämtlands län;

nr 5, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag i fråga om erlärande i vissa naturprodukter av arrendeavgifterna för utarrenderad kronojord m. m.;

nr 6, i anledning av väckt motion om ersättning till kvarnagen-terna *J. F. Clarholm, G. Almqvist* och *E. Ericson* för förlorad näringsverksamhet till följd av det statliga ingripandet i folkförsörjningen;

nr 7, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning rörande lämpligaste sättet för statsbidrags utgående till stenröjning av odlad jord; samt

nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående beredande av belöningar från det allmännas sida i ökad utsträckning åt jordbruksarbetare, som under viss tid haft ständigt sysselsättning inom jordbruket; ävensom

kanslideputerades memorial nr 1, angående antagande av tjänstemän i riksdagens kansli.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 2 A och 2 B, bevillningsutskottets betänkanden nr 9 och 10 samt första lagutskottets utlåtande nr 4.

Herr *Borell* väckte en motion, nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

Motionen hänvisades till bankoutskottet.

Herr *Welander* avgav en motion, nr 141, om åvägbringande av utredning beträffande frågan om statlig trävaruindustri i Norrland.

Denna motion blev på begäran bordlagd.

*Interpellation
angående
lantarbetar-
frågan.*

Herr *Lindhagen* erhöll på begäran ordet och anförde: Vid 1907 års riksdag begärdes en utredning om lämpligaste sättet för åstadkommande av en undersökning och statistisk utredning rörande lantarbetarnas (småbönders, torpare, statares, drängars och pigors, backstugusittares och s. k. inhysingar m. fl.) levnadsförhållanden samt framläggande för riksdagen av de förslag, som med anledning därav kunna synas påkallade. Riksdagen beslöt i anledning härav göra en sådan framställning.

Resultatet synes hitintills väsentligen stannat vid en statistisk undersökning. Något planmässigt ingripande för att väsentligen förbättra lantarbetarnas levnadsförhållanden har mig veterligen icke ägt rum. I instruktioner för den nyligen tillsatta jordkommissionen anmärkes visserligen i förbigående, att någon uppmärksamhet även bör ägnas lantarbetarefrågan. Förmodligen syftar detta närmast på möjligheten att tillhandahålla dem något jordstycke för jordbruk. Därmed äro de dock icke hjälpta. De behöva även rörelsekapital för att bygga hus m. m. och kunna leva under de år, som åtgå till dess jorden avkastar ett uppehälle, samt hjälp att åstadkomma allt detta. Omtänksamhet kräves vidare för den mångstädes naturliga lösningen att låta lantarbetare kooperativt bruka stora egendomar i stället för att stycka dessa senare i småbitar. Slutligen måste för alla de fall, då lantarbetarna ej kunna eller vilja

erhålla eget jordbruk, sörjas för, att deras arbete avkastar en människovärdig tillvaro i bostad, avlöning och personlig frihet m. m.

Det är så mycket nödvändigare att fästa uppmärksamheten på detta, som strävanden förnimmas att upptaga frågan i ändamål att tillförsäkra det större jordbruket arbetskrafter och kanske icke tillräckligt för lantarbetarnas egen skull.

Med anledning härav och då denna fråga berör flera departements verksamhetsområden tillåter jag mig anhålla om kammarens tillstånd att få till statsministern framställa följande spörsmål:

Vilka åtgärder ha av regeringen planlagts och utförts för att, med anledning av 1907 års skrivelse om lantarbetarna, förbättra dessas levnadsförhållanden, och vilka regeringsåtgärder kunna ytterligare emotses i lantarbetarefrågan?

På gjord proposition medgav kammaren att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Efter föredragning av de under sammanträdet avlämnade kungl. propositionerna hänvisades propositionerna nr 84—87 och 91 till bankoutskottet, nr 93 till statsutskottet, nr 94 och 95 till jordbruksutskottet samt nr 96 till bevillningsutskottet, varjämte propositionen nr 92 på begäran bordlades.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.17 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

*Interpellation
angående
lantarbetar-
frågan.
(Forts.)*